

JOAQUIM M. DE LLAVANERES I LES MISSIONS
CAPUTXINES A LES ILLES FILIPINES,
CAROLINES I GUAM (ANYS 1886-1915)

Valentí SERRA DE MANRESA, OFMCAP.

1. MOTS INTRODUCTORIS

Novament la revista de ciències historicoeclesiàstiques *Analecta Sacra Tarraconensia* acull un treball d'investigació a propòsit de l'acció missionera *ad gentes* dels framenors caputxins catalans.¹ Amb aquest article d'història missional volem aportar una síntesi documentada sobre la tasca de coordinació que el framenor caputxí Joaquim M. de Llavaneres² exercí en els diversos grups de caputxins que

1. Anteriorment hi hem publicat diversos treballs d'història missional. A tall d'exemple, vg. Valentí SERRA DE MANRESA, «El projecte del Pare [Marcel·lí de] Castellví d'un Centre Català de Recerques Americanistes», *Analecta Sacra Tarraconensia* [= *A.S.T.*] 66 (1993) pp. 123-134; Id., «La Missió dels caputxins catalans a la Guaiana durant el segle XVIII (1722-1817). Algunes problemàtiques d'evangelització, mentalitat i cultura», *A.S.T.* 68 (1995) pp. 147-167; Id., «Algunes notícies històriques de l'acció missional dels caputxins catalans a Mesopotàmia, durant l'exclaustració (1841-1873)», *A.S.T.* 72 (1999) pp. 279-297; Id., «Caputxins catalans a la costa atlàntica nicaragüenca: el Vicariat Apostòlic de Bluefields (1913-1943)», *A.S.T.* 74 (2001) pp. 497-520.

2. A propòsit del caputxí Joaquim M. de Llavaneres (Joaquim Vives i Tutó, 1852-1923); vg. Eulogio ZUDAIRE HUARTE, «Reverendísimo P. Joaquín de Llavaneras. Ras-

treballaren pastoralment, a tall de missioners, en els llunyans arxipèlags de Filipines (en el continent asiàtic) i, sobretot, en els de les Marianes, Carolines i Palaos (situats a Oceania) i que ens plau d'abastar a benefici dels estudiosos de la projecció catalana a ultramar i, òbviament, als estudiosos de la *historia missionum* en general.³

2. LA PRESENCIA DE FRAMENORS CAPUTXINS A MANILA (1886-1915)

Quan els primers frares caputxins enviats a les Carolines –que sortiren del port de Barcelona l'abril de 1886 en una pionera expedició missionera amb destinació a Ponapé– arribaren a la ciutat filipina de Manila, es trobaren, com veurem més endavant, que hagueren d'ampliar molt més del previst el temps de sojorn a la capital de les Filipines.⁴ Allí, a Manila, tots coincidiren en la conveniència d'establir-hi una comunitat de caràcter estable. Uns mesos més tard, al principi de l'any 1887, mentre Joaquim M. de Llavaneres, responsable del districte *Nullius Matritensis*,⁵ s'encaminava a visitar la incipient missió de les Carolines, en passar per Manila decidí d'obrir-hi una residència permanent,⁶ a tall de procura⁷ per a les missions dels framenors

---

gos de su talante pastoral», *Estudios Franciscanos* 90 (1988) pp. 423-447; vg., també, *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*, Vol. II, Barcelona 2000, p. 430 i, sobretot, *Lexicon Capuccinum*, Romae 1951, cols. 825-826 (amb indicacions bibliogràfiques).

3. Darrerament hem publicat una síntesi, àmpliament documentada, sobre la projecció missionera dels caputxins catalans; vg. Valentí SERRA DE MANRESA, *Tres segles de vida missionera: la projecció pastoral «ad gentes» dels framenors caputxins de Catalunya (1680-1989)*. Barcelona, Facultat de Teologia de Catalunya, 2006.

4. Una bona història, de caràcter general, sobre les illes Filipines és la que preparà Antonio M. MOLINA, *Historia de Filipinas*. Madrid, Instituto de Cooperación Iberoamericana, 1984 (2 vols). A propòsit de la presència colonial hispana en les illes de l'oceà Pacífic, vg. el conjunt de treballs editats per Florentino RODAO, *Estudios sobre Filipinas y las Islas del Pacífico*. Madrid, Asociación Española de Estudios del Pacífico, 1989 (2 vols).

5. Vg. *Lexicon Capuccinum*, Romae 1951, col. 1074: «Matritensis Districtus in Hispania». Aquest districte fou erigit per a la gestió de les missions d'Oceania (18 desembre 1889) i fou abolit el dia 7 d'agost de 1907, quan ja havia cessat la presència colonial hispana a Oceania.

6. Vg. *Analecta OFM Cap.* 3 (1887) p. 338: «Aliunde Residentia Manilae erecta fit etiam refugium et hospitium, et quasi novitiatus ad mores, linguam, indigentias

caputxins a l'Oceania. Aquesta residència (la qual inicialment fou ubicada al carrer de la Muralla, núm. 8) s'inaugurà el dia 8 de juliol de 1887, on una petita comunitat de religiosos caputxins hi assumia la tasca d'atendre «material, civil y espiritualmente a nuestros Misioneros de Carolinas, Palaos y Marianas».⁸

Uns anys després, el pare Berard de Cieza inaugurava a Manila (8 maig 1892) una nova capella amb més capacitat, dedicada a la Divina Pastora i, cinc anys més tard (setembre de 1897), poc abans del conflicte armat amb els Estats Units,⁹ es començaren les obres d'ampliació de l'al·ludida capella que, finalment, fou dedicada a la Mare de Déu de Lourdes.¹⁰ L'arquitecte català Frederic Solé,¹¹ de notable reputació a Manila, dirigí les obres.

Cal esmentar que ja des del segle XVI, els religiosos agustins treballaven esforçadament en l'evangelització de les illes Filipines

---

indorum, et efficaciorum Missionum modum addiscendum Superior seu Praeses istius novae Residentiae est R.P. Berardus a Cieza».

7. Vg. *Analecta OFM Cap.* 6 (1890) p. 119: «In civitate Manilae constituta est domus Procurae Missionum Carolinarum». Aquesta residència de Manilia fou autoritzada, canònicament, el dia 7 d'octubre de 1886 amb l'objectiu de «facilitar la gestió de los asuntos de interés de las mencionadas Misiones [de Carolinas y Palaos] y, además, para servir de procuración y hospedería de Misioneros de la Orden»; APCC, *Missions*, Llig. A-10-17, s.c.

8. Vg. *Anuario de las Misiones de los PP. Capuchinos de la Provincia de Navarra-Cantabria-Aragón*, Pamplona 1934, p. 79.

9. Mentre durà el conflicte armat, els religiosos de les diverses missions caputxines afegiren a la col·lecta de la Missa l'oració *pro tempore belli*: «Ordenamos que todos los sacerdotes de nuestra Custodia digan en la Misa la Colecta de la Missa *Tempore Belli* siempre que las Rúbricas lo permitan [...] Al tomar esta disposición tenemos presente los gravísimos peligros que corre la Religión Católica en las Repúblicas de nuestra Custodia si el Gobierno protestante de Norte América triunfa de la Católica España». Circular d'Àngel de Villava als missioners (Pasto, 16 maig 1898); APCC, *Missions*, Llig. B-4-17, s.c.

10. Els caputxins de la província de Catalunya foren entusiastes propagadors de la devoció a la Mare de Déu de Lourdes. Vg. ENRIC DE TOLOSA, *Datos recogidos en Lourdes por encargo del M.I. Sr. Vicario Capitular, Mons. Vidal y Barraquer*, Barcelona 1912.

11. Vg. *El Mensajero Seráfico* [= *MenSer*] XVI (1899) p. 144: «Comenzóse la obra del ensanche de la antigua capilla en el mes de Septiembre de 1897, levantando los planos el inteligente arquitecto D. Federico Solé y encargándose de la dirección de las obras el mencionado Sr. Morón, ambos renunciando a toda remuneración y estipendio, impulsados por el amor a la Santísima Virgen».

amb destacades aportacions lingüístiques¹² i catequístiques¹³ i, per aquesta raó, els frares caputxins trobaren a Manila una població força conreada per la catequesi impartida pels agustins, i ben orientada per a la pietat. Tanmateix, els caputxins que sojornaven a Filipines se sentien excessivament dependents de les autoritats civils i, per aquest motiu, per tal de facilitar la mobilitat dels missioners, es pregà al pare Joaquim M. de Llavaneres que:

«Tal vez podría conseguir del Gobierno una Real Orden para que cuando el Rmo. Padre Provincial juzgue conveniente que algún Religioso de V. pase a España, pueda pasar sin que tenga que pedir licencia o permiso a nadie, porque en lo demás es un lío, siempre tiene que estar uno pidiendo licencia, ya al Capitán General, ya al Sr. Arzobispo o al que haga sus veces; y necesita también, si es por enfermo, el certificado del Sr. Médico, y en fin, una infinidad de requisitos.»¹⁴

L'any 1898, durant la guerra espanyola contra els Estats Units, en el clima de l'anomenada crisi del 98, es va veure amb preocupació la continuïtat de la presència caputxina a Manila, perquè el pare Joaquim M. de Llavaneres, a títol de responsable pastoral del districte *Nullius*, escriví al ministre general de l'Orde, Bernat d'Andermatt, i li explicà que era tal «la anarquía que reina en Filipinas, que aquellos buenos Misioneros creen en la posibilidad de cualquier atentado que pudiera poner en peligro su seguridad personal e impedir su permanencia en aquellas extensas regiones».¹⁵

Els caputxins de la comunitat de Manila, per la seva banda, a propòsit de la crisi *del 98* manifestaren que «cuando en mayo del infausto año transcurrido de 1898, en la madrugada del día primero aparece la escuadra americana en la bahía de Manila, destruyendo la

12. Per exemple, vg. *Bocabulario [sic] de pampango en romance, y Diccionario de romance en pampango. Compuesto por el M.R.P. Lector Fr. Diego Bergaño, de la Orden de los Hermitaños de San Agustín*, Manila 1732.

13. Aquestes aportacions han estat compilades, ordenadament, per Rafael LAZCANO, *Bibliographia Missionalia Augustiniana*, Madrid 1993.

14. Carta de José M. de Irañeta a Joaquim M. de Llavaneres (Manila, 25 abril 1889); APCC, *Missions*, Llig. A-10-17, s.f.

15. APCC, *Copia de cartas dirigidas a Religiosos*, f. 30: Informe de Joaquim M. de Llavaneres a Bernat d'Andermatt, datat a Lecároz el dia 31 desembre de 1898.

reducida escuadra española e intentando la rendición de la plaza [...] Describir el pánico que se apoderó de los pacíficos vecinos de Manila, es tarea difícil».¹⁶

Acabada la guerra, els caputxins, però, sofrien notables penúries, perquè no sempre arribava a temps el reforç de queviures. Allí, a Manila, es menjava habitualment la *morisqueta* i poca cosa més.¹⁷ La tramesa dels queviures solia venir per via marítima i, a voltes, en pèssimes condicions de conservació,¹⁸ o bé no arribava a port com, per exemple, l'any 1901, quan s'enfonsà el vaixell que transportava aliments i materials destinats a la comunitat caputxina de Manila. En aquella peculiar i difícil circumstància, el pare Marià d'Olot hagué d'anar a Hong-Kong a proveir-se d'allò que els mancava per a la subsistència.¹⁹ Per això es maldà, llavors, per tal d'establir també allí, a Hong-Kong, una presència estable (a tall de casa-procura), per mor de ser port franc i, alhora, un lloc de pas obligat per als missioners, a semblança de la casa de Manila.²⁰ Per tots aquests motius, l'any 1903,

16. Vg. *MenSer* XVI (1899) p. 144.

17. «En hojas de plátanos extendidas en el suelo les repartían la morisqueta (arroz seco, cocido sólo con agua) y las demás cosas que habían recogido por el pueblo». Carta de Ciril M. d'Artavia a Joaquim M. de Llavaneres (Pililla, 27 juny 1906), publicada a *MenSer* XXIII (1906) p. 346.

18. «La salud pública de Manila y provincias vése desde el 20 del pasado marzo amenazada por un terrible enemigo: el cólera morbo asiático. Hásenos entrado de rondón, sin pedir permiso a nadie y escondido en unas legumbres procedentes de Hong-Kong; tal es a lo menos el parecer emitido por la Sanidad yanqui». Carta de Marià d'Olot a Joaquim M. Llavaneres (Manila, 14 abril 1902); publicada dins *MenSer* XIX (1902) p. 275.

19. «Dispuso que uno de los PP. nuevos, llamado P. Mariano de Olot, que es el más antiguo y el de mayor confianza, fuese el procurador de los 2.000 pesos nuestros en Manila [...] en Hong-Kong, pues el barco que conducía la anterior remesa se fué a pique y los pobres Misioneros se quedaron sin nuestro cariñoso auxilio de comestibles buenos y abundantes». Carta de Joaquim M. de Llavaneres a Bernat d'Andermatt (Lecároz, 8 de gener 1902); APCC, *Copia de cartas dirigidas a Religiosos*, f. 41.

20. «Que me autorize también para embarcar dos expediciones de Misioneros compuestas cada una de ellas por lo menos de 4 ó 6 PP[adres] y 2 ó 3 HH[ermanos] con destino a las Misiones de Filipinas y Hong-Kong, cuyos nombres mandaré oportunamente a V.P. Rma.» Carta de Joaquim M. de Llavaneres a Bernat d'Andermatt (Lecároz, 19 gener 1902); APCC, *Copia de cartas dirigidas a Religiosos*, f. 50. A tall de complement, vegeu la carta de Joaquim M. de Llavaneres a Marià d'Olot (Lecároz, 31 gener 1902) tramesa a Hong-Kong, on el P. Marià sojornava des de la tardor de l'any 1901; APCC, *Ibid.*, ff. 44-45.

el pare Joaquim M. de Llavaneres, en un informe adreçat a la cúria generalícia, exposà que:

«El proyecto de Hong-Kong es muy conveniente realizarlo cuando se pueda. Primero, porque es puerto libre y no hay que pagar derecho alguno de aduana. Segundo, porque a Hong-Kong acuden barcos de todas las naciones, y por tanto los artículos están allí más baratos que en ninguna otra parte. Tercero, porque todos los que han de ir a Carolinas y Palaos tienen que pasar por Hong-Kong. Cuarto, porque desde allí mismo se puede socorrer la misión de Marianas con más economía.»²¹

Com que les temptatives de fundar a Hong-Kong no reeixiren, el pare Marià d'Olot, membre de la comunitat caputxina de Manila²² (i un dels predicadors més elogiats de festes de la Mare de Déu de Lourdes a Manila),²³ fou destinat, l'any 1904, per indicació de Joaquim M. de Llavaneres a la missió de Guam.²⁴ També s'ha d'esmentar que, quan l'agost de 1907 se suprimí el districte *Nullius Matritensis* dels framenors caputxins, es pensà a estructurar jurídicament com a missió aquesta incipient presència caputxina a Filipines, car el 13 d'agost de 1907 la cura pastoral de les Filipines fou confiada a la província de framenors caputxins de Catalunya.²⁵

Entre els anys 1909 i 1915, durant el temps en què els caputxins catalans gestionaven la missió de Filipines, molt vinculada, com s'ha dit, a la missió de les Carolines, hi treballaren pastoralment els següents sacerdots missioners fills de Catalunya: Pere de Salo que,

21. APCC, *Copia de cartas dirigidas a Religiosos*, f. 69: Informe de Joaquim M. de Llavaneres adreçat a Bernat d'Andermatt (Lecároz, 13 març de 1903). Vegeu també la carta de Daniel M. Arbácegui a Joaquim M. de Llavaneres (Yap, 25 octubre 1903) on llegim: «No puede figurarse V.P.Rma. el alegrón que me ha dado con la noticia de poner una Casa-Procuración en Hong-Kong»; APCC, *Missions*, Llig. A-10-17, s.f.

22. Vg. *MenSer* XIX (1902) pp. 273-275: «Ecos de nuestras Misiones».

23. Vg. *MenSer* XXI (1904) p. 152: «Subió al púlpito el Rdo. P. Mariano de Olot, quien en enérgicas frases y períodos entusiastas, recopiló ingeniosamente lo que habían expuesto los demás predicadores del Novenario».

24. Vg. la carta de Joaquim M. de Llavaneres a Bernat d'Andermatt (Lecároz, 17 setembre 1904); APCC, *Copia de cartas dirigidas a Religiosos*, f. 95.

25. Vg. *Analecta OFM Cap.* 23 (1907) pp. 266-267: «Missio Insularum Philippinarum Provinciae Cathalauniae committitur».

una volta nomenat superior de la missió, arribà a Filipines²⁶ al final de l'any 1910 procedent de la comunitat caputxina de Palma de Mallorca;²⁷ junt amb els caputxins Just de Sant Martí Vell, Marcel·lí de Salt, Bonaventura de Barcelona, Gabriel de Tarragona,²⁸ Remigi de Papiol,²⁹ Bonaventura de Montferri (o de Puiginyós), Bernabé de Vilaller, Manuel M. de Barcelona, Agustí de Barcelona,³⁰ Salvador de Solsona³¹ i els llecs Cebrià de Terrassa i Roc de Font-la-Figuera. En fer-se el traspass de la missió filipina als caputxins de Navarra, hi sojornaren encara un temps els missioners catalans: Pere de Salo, Bernabé de Vilaller,³² Manuel M. de Barcelona i Salvador de Solsona, tal com consta en les taules capitulars³³ de l'any 1915. Cal assenyalar

26. Vg. *El Apostolado Franciscano [= ApFran]* II (1910) p. 175: «De nuestra Provincia de la Madre de Dios [de Cataluña] partieron el día 12 [noviembre 1910] para Filipinas el Rdo. P. Pedro de Salo, superior que ha sido hasta ahora de nuestra Residencia de Palma, Rdo. P. Justo de San Martívell, con el Rdo. P. Marcelino de Salt y el Rdo. P. Buenaventura de Barcelona y el hermano Fray Roque de Fuentelahiguera [Font-la-Figuera!].».

27. «Continua essent V.C. el candidat pera'l càrrech de Superior de dit punt [Filipines], havent-hi totes les probabilitats que dintre de poch tingue d'efectuar sa sortida [de Palma vers Filipines]». Carta de Miquel d'Esplugues a Pere de Salo (Sarrià, 22 juliol 1910); ACPalma, *Circulars i Cartes*, s.c.

28. El pare Gabriel morí a Cartago, C.R., el 28 de febrer de 1954, i havia format part «de una expedición de misioneros presidida por el pare Pedro de Salo, como superior, que se dirigía a Filipinas y a Guam»; ASRCart, *Libro de Defunciones del Convento de Cartago*, f. 56.

29. Els pares Gabriel de Tarragona i Remigi de Papiol (sacerdots), juntament amb fra Cebrià de Terrassa, acompanyats del pare Alfons M. d'Àger com a visitador, havien sortit de Barcelona l'onze de desembre de 1909, i arribaren a Manila el 18 de gener de 1910. Vg. BIENVENIDO DE ARBEIZA, *Reseña histórica de los capuchinos en Filipinas*, Pamplona 1969, p. 210.

30. Morí als 25 anys d'edat, a Manila, el dia 18 de febrer de 1915; vg. *ApFran X* (1918) p. 9 i, també, vg. BASILI DE RUBÍ, *Necrologi dels frares menors caputxins [...] de Catalunya*, Barcelona 1945, p. 49.

31. Vg. *ApFran V* (1913) p. 47: «El día 5 del mismo mes de febrero [1913] en el vapor *Legazpi* se embarcaron para Manila (Filipinas) los PP. Agustín de Barcelona y Salvador de Solsona».

32. Treballà com a missioner a Filipines els anys 1911-1915. El 1916 fou incardinat al vicariat apostòlic de Bluefields. Morí a Cartago (Costa Rica) el dia 19 de gener de 1967; vg. Conrad J. MARTÍ MARTÍ, *Estadística de la Provincia de Frares Menors Caputxins de Catalunya 1900-1975*, Barcelona 1975, pp. 106-107.

33. APCC, *Taula de famílies promulgada en el Capítol Provincial de framenors caputxins de Catalunya* (Sarrià, 20 juliol 1915) f. 4: «Resten transitòriament a Filipines», etc.

que, inicialment, havia estat el pare Enric de Tolosa qui havia rebut el nomenament de Superior de la missió de Filipines,³⁴ però no arribà a formalitzar-se'n el trasllat i romangué a Tarragona.

La presència caputxina a Manila havia començat l'any 1886. Els frares hi estructuraren un important centre de culte,³⁵ devocional i litúrgic. El dia 24 de setembre de 1898 s'inaugurà el nou santuari dedicat a la Mare de Déu de Lourdes,³⁶ on es posà a la veneració dels fidels la bella imatge que esculpí Manuel Flores³⁷ l'any 1892. El terreny on s'edificà aquest santuari maria³⁸ fou adquirit pels frares caputxins poc

34. Aquest religiós fou el primer a ser-hi destinat l'octubre de 1909, però no se'n formalitzà el trasllat. Coneguda la notícia del nomenament del pare Enric com a superior de la missió de Filipines, a la ciutat de Tarragona, on llavors havia començat la restauració de la vida caputxina, es va sentir molt la seva partença, especialment entre les *Filles de Maria*: «Las Hijas de María sienten que haya de dejar la dirección el P. [Enrique de] Tolosa, destinado a Filipinas». Carta de Tomàs Costa i Fornaguera a Miquel d'Esplugues (Tarragona, 30 juny 1909); APCC, Llig. A-10-28, s.c. En unes notes personals del pare Enric hi llegim també: «*Octubre 1909*. Nombrado Superior de la Misión de Filipinas para efectuar el traspaso de la misma a la Provincia de Cataluña. No se realizó esta designación por haber intervenido el Rmo. P. Ángel de Villaza, quien confiaba que se aplazaría indefinidamente la expedición y lograría no se movieran los [capuchinos] navarros de Filipinas. *20 julio 1910*. Devuelto por segunda vez a Tarragona con el cargo de Superior»; APCC, *Ibíd.*, correspondència, s.c.

35. Ja en el 1903 ho reconegué Joaquim M. de Llavaneres en un informe adreçat a la cúria generalícia: «Tienen una magnífica casa e iglesia dedicada a Ntra. Sra. de Lourdes, y situada en uno de los mejores sitios intramuros de la Ciudad [...] Como nuestra iglesia es devota, concurridísima, y la imagen de Ntra. Sra. de Lourdes es hoy venerada no sólo de los habitantes de Manila, sino también de las otras Provincias e islas». Carta de Joaquim M. de Llavaneres a Bernat d'Andermatt (Lecároz, 13 març 1903); APCC, *Copia de cartas dirigidas a Religiosos*, f. 64.

36. Les obres d'ampliació començaren el 1897, vg. JUAN M. DE ANSOAÍN, *Memoria histórica de la Cofradía de Ntra. Sra. de Lourdes, establecida en la Capilla de PP. Capuchinos de Manila*, Manila 1904, p. 18: «Comenzóse la obra del ensanche de la antigua Capilla en el mes de Septiembre de 1897, levantando los planos el inteligente arquitecto don Federico Soler [= Solé] y encargándose de la dirección de las obras el mencionado Sr. Morón, ambos renunciando a toda remuneración y estipendio, impulsados por el amor a Ntra. Sra. de Lourdes».

37. Vg. JUAN M. DE ANSOAÍN, *Memoria histórica...* p. 10: «En el año 1892, el entonces Superior de la Casa-Misión R.P. Berardo M. de Cieza encargó al escultor Sr. Manuel Flores una imagen de Ntra. Sra. de Lourdes para colocarla en un nicho del patio de dicha residencia».

38. Vg. JUAN M. DE ANSOAÍN, *Memoria histórica...* p. 22: «La iglesia resulta recogida y muy devota, contando con un bonito coro y ocho tribunas cerradas con celosías, que pueden abrirse plegándose en su interior, convirtiendo las tribunas en espaciosos balcones».

abans de la pèrdua de les colònies hispanes.³⁹ Tanmateix, en no disposar de personal suficient, els caputxins de Catalunya traspassaren, l'any 1913, la missió de Filipines als caputxins de la província de Navarra, els quals hi destinaren una primera expedició de missioners (set sacerdots i cinc germans) que arribaren a Manila el febrer de 1915.

A propòsit de l'activitat pastoral dels framenors caputxins a les Filipines, cal dir que, inicialment, llur tasca apostòlica es reduí als territoris de la diòcesi de Manila; allí es feren càrrec de la predicació de missions parroquials itinerants⁴⁰ i, un temps després, de la cura pastoral de diverses parròquies, principalment: Singalong (prop de Manila), L'Ermita, Tabaco i Santamesa. Aquests establiments implicaren, però, la necessitat d'aprendre la llengua anglesa i el tagàlog⁴¹ per part dels missioners. Més tard, ja en temps dels caputxins navarresos, l'acció pastoral i evangelitzadora s'estengué, encara, a la diòcesi de Lingayén, a l'illa de Luzón, acció que comportà noves dificultats idiomàtiques, perquè els missioners hagueren d'aprendre la llengua pangasinan que allí es parla.⁴² Anteriorment, a Luzón hi havia desenvolupat una important tasca evangelitzadora un grup de religiosos agustins.⁴³

39. «Tanto la Iglesia como la casa las tenemos en propiedad, pues aprovechando la influencia de personas pudientes y trabajando bien las cosas con el Gobierno español [...] Si en previsión de acontecimientos no se logra lo que antecede, al perder las Colonias nos hubiéramos quedado en la calle sin nada». Carta de Joaquim M. de Llavaneres a Bernat d'Andermatt (Lecároz, 13 març 1903); APCC, *Copia de cartas dirigidas a Religiosos*, f. 65.

40. Per exemple, l'any 1903 els caputxins predicaren una missió popular a la parròquia filipina de Pasay i poblacions de la rodalia (La Ermita, Malate i Maytúbig). En aquestes predicacions, a més de la clerecia diocesana, hi col·laboraren també els paüls i els jesuïtes per tal d'atendre les confessions dels nombrosos penitents. Vg. la carta de Ciril M. d'Artavia a Joaquim M. de Llavaneres (Manila, 23 novembre 1903), publicada a *MenSer XXI* (1904) pp. 57-59.

41. Els missioners caputxins publicaren diverses edicions de catecismes i devocionaris en tagàlog, especialment a cura de Roman M. de Vera (o Bera de Bidasoa). Vegeu, per exemple, el catecisme titulat: *English-Tagalog Catechism of Christian Doctrine abridged from the Catechism of the Third Plenary Council of Baltimore. Translated into tagalog by Rev. Fr. Roman M. de Vera, capuchin*, Manila 1946, etc.

42. El caputxí Román M. de Bera de Bidasoa publicà una *Gramática Pangasinán entresacada de varias anteriores y de otros libros por el Rdo. P. Román María de Bera, capuchino, Misionero de la Isla de Guam, Islas Marianas*, Salasa, s.d.

43. Els frares agustins, ja des del segle XVII, feren notables esforços per tal d'inculcar la fe cristiana a la Pampanga. Per exemple, vg. FRANCISCO CORONEL, *Cathecismo y doctrina cristiana en lengua Pampanga*, publicat per primera vegada l'any 1621; Id., *Arte y vocabulario pampango*, Macabece 1621, etc.

S'ha d'esmentar que els missioners caputxins foren molt estimats pels filipins; aspecte que posà ja en relleu, molt entusiasmadament, el pare Joaquim M. de Llavaneres, dins d'un informe adreçat al pare Bernat d'Andermatt: «Por varios conductos he sido informado del grande aprecio y consideración que los naturales y extrangeros dispensan a nuestra Orden». ⁴⁴

La progressiva expansió d'aquesta presència caputxina a Filipines i la posterior consolidació a càrrec dels missioners caputxins navarresos fou estudiada acuradament per Bienvenido de Arbeiza, qui en publicà una acurada monografia històrica ⁴⁵ i també per Fidel Galíndez, el qual aportà un notable estudi sobre l'acció evangelitzadora dels caputxins navarresos a la província filipina de Pangasinán. ⁴⁶

En l'apartat següent presentem una visió de síntesi sobre la presència missionera dels caputxins catalans a Micronèsia.

3. ELS CAPUTXINS CATALANS A MICRONÈSIA: LA MISSIÓ DE CAROLINES I PALAOS (ANYS 1886-1904)

Cal assenyalar de bell antuvi que, una volta restaurada la província caputxina de Catalunya (maig de 1900) ⁴⁷, les missions *ad gentes* desenvolupades tant a Manila ⁴⁸ (capital de les illes Filipines), ⁴⁹ com

44. Informe de Joaquim M. de Llavaneres a Bernat d'Andermatt (Lecároz, 13 març 1903); APCC, *Copia de cartas dirigidas a Religiosos*, ff. 66-67: «Aprecio en que son tenidos nuestros Misioneros en Filipinas».

45. Vg. BIENVENIDO DE ARBEIZA, *Reseña histórica de los capuchinos en Filipinas*, Pamplona 1969.

46. Vg. Fidel GALÍNDEZ, *Los capuchinos en Pangasinán*, Pamplona 2000.

47. Vg. Valentí SERRA DE MANRESA, *La Província de framenors caputxins de Catalunya: de la restauració provincial a l'esclat de la guerra civil (1900-1936)*, Barcelona 2000.

48. La casa de Manila, fundada l'any 1886 pel pare Joaquim M. de Llavaneres, ran la supressió del districte *Nullius* fou confiada l'agost de 1907 als caputxins catalans, que hi sojornaren fins l'any 1913, quan es traspassà als caputxins navarresos. ACPomp., *Descriptio Localis et Personalis...* f. 5: «Post suppressione Districtus Nullius Matritensis an. 1907 ad Cathalauniae transivit, postea an. scilicet 1913 ad Prov. Navarrae».

49. Aquestes illes foren descobertes per Fernando de Magallanes el 1521. L'any 1546 foren ocupades per Ruy López de Villalobos per tal d'incorporar-les a la sobirania hispana. Ruy López donà a l'arxipèlag el nom de *Filipinas* en honor del príncep Felip, el futur rei Felip II. Fins a l'any 1898 les Filipines depengueren de la corona espanyola. Les illes principals: Luzón (on hi ha Manila, la capital), Mindanao i Cebú.

en els territoris insulars de l'arxipèlag de les Carolines⁵⁰, illes Palaos⁵¹ i a l'illa Guam (capital de les Marianes),⁵² foren uns reptes missionals acollits amb força entusiasme pels framenors caputxins de Catalunya,⁵³

50. Les illes Carolines formen un arxipèlag de prop de cinc-centes illes i illots a la Micronèsia. Les més importants són Yap (capital de les Carolines Occidentals) i Ponapé o Falopé (capital de les Carolines Orientals), junt amb les illes Kusaie (o Ualan) i Truk. Sembla que les Carolines ja foren descobertes l'any 1526 per Alonso de Salazar. L'any 1686, en redescobrir Francisco Lazcano l'illa de Ponapé li donà, en honor del rei Carles II, el nom de *isla Carolina*, nom que després es féu extensiu a tot l'arxipèlag. L'any 1885 les illes Carolines foren ocupades per les tropes alemanyes i, gràcies a un arbitratge del papa Lleó XIII, tornaren a la sobirania hispana. Tanmateix, arran de la crisi colonial espanyola de 1898 foren venudes a Alemanya l'any 1899, i el 1918, acabada la Primera Guerra Mundial, passaren al Japó. Acabada la Segona Guerra Mundial (1947), per disposició de l'ONU, foren posades sota l'administració nord-americana. Sobre l'abast de la presència colonial hispana en aquestes illes, vegeu, María-Dolores ELIZALDE, *España en el Pacífico, La colonia de las islas Carolinas, 1885-1889. Un modelo colonial en el contexto internacional del Imperialismo*, Madrid 1992.

51. Aquest petit arxipèlag de les illes Palaos o Palau, situat a la Micronèsia, a l'est de les Filipines i a l'oest de les Carolines, fou albirat per primera vegada pel navegant portuguès Gomes de Sequeira (1525), tot i que hom atribueix la descoberta a Ruy López de Villalobos (1543). L'any 1710, les illes Palau reberen una incipient evangelització de part de missioners espanyols, i la corona hispana en conservà la sobirania fins al 1899, quan les vengué a Alemanya. Després de la Primera Guerra Mundial passaren a dependre del Japó i, des de 1947, acabada la Segona Guerra Mundial, foren encomanades a l'administració fiduciària dels Estats Units. Quan se'n feren càrrec pastoralment els caputxins del districte *Nullius*, es calcula que hi havia uns tres mil habitants; vg. *MenSer XI* (1894) p. 183.

52. Arxipèlag de la Micronèsia situat al nord de les illes Carolines format per quinze illes i Guam, la capital. Després de Guam, les més importants de les illes són: Saipan, Tinian i Rota. Les Marianes foren descobertes el 1521 per Magallanes, i l'any 1565 les ocupà militarment López de Legazpi per tal d'incorporar-les a la sobirania hispana. L'any 1899 foren venudes per Espanya a Alemanya (a excepció de Guam que passà als Estats Units), i acabada la Primera Guerra Mundial, passaren a dependre del Japó. L'any 1946, després de la Segona Guerra Mundial, foren assignades a l'administració nord-americana.

53. En una carta circular de Miquel d'Esplugues, adreçada als religiosos, escriví l'any 1913 que: «Acaba de recibir nuestra amada Provincia de Cataluña una prueba señaladísima de singular estima, cual es la de haberle sido confiada la Misión de Guam –capital de las islas Marianas– erigida en Vicariato Apostólico por Breve de 1 de marzo de 1911 [...] Dios ha querido que tuviésemos la satisfacción de ver agregados a la Provincia dos importantísimos centros de Misiones: el de Filipinas y el del Caquetá (este último erigido en Prefectura Apostólica); a los cuales siguieron en breve la fundación de Méjico, la de Honduras, y recientemente la ya mencionada de Guam, concedida por el Rmo. Definitorio General a nuestra Provincia con fecha 29

malgrat llur complexitat i llunyania geogràfica.⁵⁴ Els frares, en el clima de la restauració, es mostraven delerosos d'assolir una major projecció missionera més enllà de les missions d'Amèrica. Aquest desig missioner el veieren acomplert en assumir el repte d'evangelitzar algunes de les illes dels arxipèlags de sobirania espanyola a les Carolines, Palaos, Marianes i Filipines.

Aquesta fou una agosarada i molt exigent projecció missionera que havia començat d'organitzar, força intrèpidament (com hem vist més amunt) el pare Joaquim M. de Llanerres, tothora encoratjat des de Roma pel seu germà, el pare Calassanç de Llanerres.⁵⁵ Aquesta projecció missionera començà, inicialment, amb religiosos de la província única d'Espanya i, després, amb personal missioner procedent, fins a l'any 1907, del districte *Nullius Matritensis*.⁵⁶ Els missioners caputxins que hi foren destinats es comprometeren a fons

---

de marzo de 1911»; ACPomp., *Circulars*, capsa 37. A propòsit de l'erecció d'aquest vicariat apostòlic de Guam (a càrrec dels caputxins de Catalunya des de 1911 a 1914), vegeu *Analecta OFM Cap. 27* (1911) pp. 100-101: «Erectio novi Vicariatus Apostolici Carolinensis et Marianensis». Vg. també *Lexicon Capuccinum*, Romae 1951, col. 705; MELCHIOR A POBLADURA, *Historia Generalis Ordinis Fratrum Minorum Capuccinorum. Pars tertia (1761-1940)*, Romae 1951, pp. 652-655.

54. Una bona descripció d'aquests territoris es troba en l'obra de José MONTERO VIDAL, *El Archipiélago filipino y las Islas Marianas, Carolinas y Palaos. Su historia, geografía y estadística*, Madrid 1886.

55. «Ánimo, adelante, adelante. Fundad en Palaos para impedir disgustos de que otros quieran ir por ser más cerca de Filipinas [...] Ergo, tomar posesión en principales grupos de Islas, y Palaos es la más importante. Ánimo! María os bendice. El 8 ó la Misa del Papa y después le hablé de ti, compañeros, viaje y primeros misioneros. Alabó vuestro celo, expresó confianza grande en resultado residencia establecida Manila». Carta de Calassanç de Llanerres a Joaquim M. de Llanerres (Roma, 20 desembre 1886); APCC, *Missions*, Llig. A-10-17, s.c.

56. Els primers missioners maldaren per tal d'evangelitzar més eficaçment a través de l'estudi i promoció de les llengües autòctones. Amb aquesta finalitat publicaren gramàtiques, vocabularis i catecismes en les llengües nadiues. Vg., per exemple, els treballs del missioner caputxí ANTONIO DE VALENCIA, *Primer ensayo de gramática de la lengua de Yap (Carolinias Occidentales), con un pequeño diccionario y varias frases en forma de diálogo*, Manila 1888. Vg., també, les publicacions del missioner AGUSTÍN M. DE ARIÑEZ, *Catecismo de Doctrina Cristiana Hispano-Kanaka, seguido de un pequeño devocionario y una colección de cánticos religiosos en lengua castellana*, Manila 1893; *Diccionario hispano-kanaka, o sea, modesta colección de las voces más usuales y conocidas de esta lengua de la Ascensión o Ponapé e islas inmediatas (Carolinias Orientales)*, Tambobong 1892.

amb la tasca de l'evangelització i, per això, s'esforçaren a aprendre les llengües nadiues⁵⁷ a fi de reeixir en la cristianització de tan llunyans territoris insulars.

El districte *Nullius* suara esmentat havia estat erigit el 18 de desembre de 1889. Quan la província caputxina d'Espanya (titulada del Sagrat Cor) es dividí en les tres províncies de Castella, Toledo i Aragó⁵⁸ hi fou afegit aquest districte *Nullius* amb seu a Madrid, posat sota la coordinació i direcció del pare Joaquim M. de Llavaneres⁵⁹ i amb dependència directa del ministre general. Aquest districte *Nullius* fou creat per tal d'atendre exclusivament les missions dels caputxins hispans ubicades en les colònies d'Oceania.⁶⁰

Per això, com veurem més avall, quan l'any 1904 les illes Carolines, Palaos i Marianes (a excepció de Guam) passaren a la sobirania alemanya, els establiments missionals situats allí foren traspassats a la cura pastoral dels caputxins germànics. Llavors aquest *Districtus nullius Matritensis* perdé la seva finalitat i fou abolit el dia 7 d'agost de 1907. Els religiosos que en formaven part pogueren escollir qualsevol província hispana per a llur incardinació.

En començar la presència caputxina a Oceania l'any 1886, durant la cerimònia del comiat dels primers missioners caputxins enviats a tan llunyanes terres, Joaquim M. de Llavaneres, tot fent-se ressò de les disposicions de la reina regent, posà en relleu la doble comesa dels missioners destinats a Carolines i Palaos «Una, la de salvar al-

57. Vg. *MenSer* VI (1888) pp. 382-384: «Idioma carolino. Los RR.PP. Misioneros de las Carolinas Occidentales (Yap, Palaos) han emprendido con ardor la obra magna del estudio del idioma, por donde principian todos si han de obtener algún fruto en la evangelización de salvajes [...] El M.R.P. Capuchino Fr. Antonio de Valencia, de residencia en Yap y que actualmente se encuentra en Manila, ha escrito una gramática del idioma kanaka».

58. Sobre aquesta tripartició, vg. Valentí SERRA DE MANRESA, *Els framenors caputxins a la Catalunya del segle XIX. Represa conventual, exclaustacions i restauració (1814-1900)*, Barcelona 1998, pp. 445-477: «La Província d'Aragó i la restauració de la Província de Catalunya».

59. Vg. JOAQUIM M. DE LLAVANERES, *Relazione sopra le Missioni delle Isole Caroline e Palaos, presentata alla S. Congregazione di Propaganda Fide dal P. Gioacchino Maria da Llevaneras, Cappuccino, Provinciale di Castiglia, Superiore e Procuratore delle Missioni Spagnuole di Oltremare, Romae 1893; Íd., Epistola Fr. Ioachim M. a Llevaneras, Procuratoris et moderatoris Districtus Matritensis eiusque Missionum Ord. Min. Capuccinorum ad Sacerdotes et Missionarios, Romae 1902.*

60. Vg. Valentí SERRA DE MANRESA, *Els framenors caputxins a la Catalunya del segle XIX.* p. 443.

mas; la otra, la de formar buenos españoles en aquella tierra lejana». ⁶¹ L'any anterior, el papa Lleó XIII s'havia manifestat a favor de la sobirania hispana de les illes Carolines, ⁶² puix que el romà pontífex, a petició de Bismarck, havia actuat l'any 1885 com a mediador en el conflicte a propòsit del dret de possessió de les illes Carolines. ⁶³ Tanmateix, en aquesta circumstància resultà que el govern espanyol no tenia altra possibilitat d'ocupació de les illes Carolines que no fos a través de missioners; i aquests –tot i ser enviats per Propaganda Fide– eren ben conscients que estaven directament al servei de la corona hispana i que, aliats amb els militars, havien de maldar per tal d'espanyolitzar els carolins:

«La tropa contribuyó mucho a dar realce al acto [litúrgico], haciendo su guardia de honor con las bayonetas caladas, indicando al mismo tiempo que los soldados de la Cruz y de la Patria estaban perfectamente unidos para trabajar en estos países, por la gloria de Dios y engrandecimiento y esplendor de nuestra España.» ⁶⁴

61. Vg. *MenSer* IV (1886) p. 310: «Los Misioneros Españoles en las Carolinas».

62. Vg. *Anuario de las Misiones de los PP. Capuchinos de la Provincia de Navarra-Cantabria-Aragón*, Pamplona 1934, p. 28: «Las islas Carolinas, en número aproximado de 500, ocupan una superficie de 1.177 kms., aun cuando abarquen una extensión de mar de 2.000.000 kms., y tienen una población de 40.000 habitantes. En ellas van incluidas las Palaos, que forman el grupo más occidental. Son en su mayor parte de formación madreporíca y se dividen en tres grupos principales, a saber: el del O[este, Carolinas Occidentales] que lo constituyen las islas Ngoli o Matalotes, la de Uap o Yap, las de Uluti o Mackencie, Feis o Tromelin y las Sorol o Philip; el grupo central formado entre otras por la Wolea o Ulie, la Rue u Hogolen, las Hall o Morilen, las Lamotrek, las Mártires o Tamatan, las Namominito y las Mortlok; y el grup del E[ste, Carolinas Orientales] en que figuran la isla de Ponapé, las Kusaie o Ualan y otras pequeñas. Algunas de estas islas son de origen volcánico y tienen montañas de altura considerable, atendida su poca extensión».

63. Vg. *Analecta OFM Cap.* XII (1896) p. 145: «Ad annum 1886 quo, post supremum arbitratum S.P. Leonis XIII super controversiam dominii Carolinarum Hispaniam inter et Germaniam exortam, per Decr. diei 15 Maji ejusdem anni in ipis S.C. de Prop. Fide specialem Missionem instituit Minoribus Capuccinis Hispaniae commissam». Sobre aquest arbitratge de Lleó XIII vegeu, també, M. ESCUDÉ BATLLORI, *Las Carolinas. Descripción geográfica y estadística del archipiélago carolino* (Barcelona 1885).

64. Carta d'Antoni de València a Joaquim M. de Llavaneres (Yap, 27 agost 1886), publicada a *MenSer* IV (1886) p. 117.

Tot i la sobirania espanyola a les Carolines calia, però, garantir els drets comercials dels alemanys en les esmentades illes i alhora assegurar la gestió i manutenció dels frares caputxins destinats a Oceania. A les Carolines, hi havia uns pobladors de raça negra i malaia-polinèsia⁶⁵ d'una religiositat molt primitiva,⁶⁶ idolàtrica⁶⁷ i politeista (oberta, però, a la vida eterna).⁶⁸ Els indígenes practicaven també la nigromància,⁶⁹ i aquesta religiositat ancestral coexistia amb un cristianisme rudimentari, fruit de l'evangelització de predicadors metodistes nord-americans que havia començat el 1853 a Ponapé.⁷⁰ A més, com que aquests indígenes no seguien el calendari, es feia difí-

65. Vg. *Anuario de las Misiones...* p. 29: «La raza que puebla el archipiélago carolino es probablemente una ramificación de la de las islas Filipinas y pertenece por tanto a la raza malayo-polinesia, si bien existe en varias islas numerosa representación de la raza negra».

66. Vg. *Anuario de las Misiones...* p. 42: «Los Carolinos tienen la noción de un Ser Supremo, a quien llaman *Jalapar* o Dios de lo alto, pero no es ni Creador ni Señor del Universo, ni tiene providencia de los hombres; así que tampoco le rinden culto de adoración. Por el contrario admiten los Carolinos la espiritualidad de las almas, y ponen en los espíritus *can* –que son las almas separadas de sus cuerpos– la causa de todos los males. Los Carolinos sírvense de ciertas aspersiones, palmas y espinas de peces para conjurar los maleficios del *can* que mora debajo de las piedras y en las hendiduras de los árboles. Eran también muy dados, sobre todo los de las Palaos, a la nigromancia o evocación de los muertos».

67. Vg. *MenSer* VI (1888) p. 218: «Su religión teórica y práctica se reduce al temor que les infunde un *espíritu del mal*. Profesan gran veneración idolátrica a ciertas espinas de pescado, y otros extraños amuletos».

68. Vg. *MenSer* XI (1894) pp. 214-215: «Memoria de las Islas Palaos [...] Los naturales de Palaos son politeistas, puesto que creen en muchas deidades. Creen además en un ser no material que está en cada persona y no muere con el cuerpo, y en una segunda vida después de la muerte».

69. Vg. *MenSer* XI (1894) pp. 243-245: «Evocación de los difuntos que practican estos naturales. La primera de estas lúgubres ceremonias tiene lugar indefectiblemente siempre que se muere alguno al cuarto día del entierro [...] Otra de las cosas curiosas de estas gentes, y que se relaciona con el alma, es la idea que éstos tienen de los sueños [...] el alma, dejando al cuerpo durmiendo, se sale y se pasea por donde quiere».

70. «Estos indios debieron permanecer completamente salvajes hasta el año [18]50 ó [18]52 que vino, para su desdicha, una misión de protestantes Metodistas del Norte-América, que les ha imbuído en sus funestos errores, civilizándoles a medias [...] en presencia de sus falsos apóstoles del Evangelio, no dejaba de ser una dificultad para nuestra nobilísima empresa». Carta de Saturnino M. de Artajona a Joaquim M. de Llavaneres (Ponapé, juny 1887), publicada a *MenSer* V (1887) pp. 52-53.

cil el poder aplegar-los per a les catequesis i celebracions dominicals, i calia «ir de casa en casa en el bosque como cazando porque ellos como no usan calendarios no saben el día de misa».⁷¹

L'any 1886 el pare Joaquim M. de Llavaneres, autoritzat per la cúria generalícia dels caputxins, acceptà la petició efectuada per la reina regent⁷² d'assumir la tasca pastoral d'evangelitzar les illes Carolines. Llavors hi envià una primera expedició integrada per dotze missioners⁷³ (encapçalats per Saturnino de Artajona)⁷⁴ destinats als territoris de la nova missió que a la Micronèsia acabava d'erigir la congregació romana de Propaganda Fide. Aquesta nova missió estava estructurada en dues entitats diverses: les Carolines Orientals i les Occidentals,⁷⁵ regides cadascuna per un superior

71. Carta de Daniel M. de Arbácegui a Joaquim M. de Llavaneres (Yap, 25 octubre 1903); APCC, *Missions*, Llig. A-10-17; *Íd.*, (Yap, 12 novembre 1904) on hi llegim: «Y para que no se les olvide el domingo, llevan muchos de ellos un carey con seis agujeros y una cruz de remate, para que les sirva de calendario. Cada día tapan un agujero y cuando llegan a la cruz, dicen, hoy es domingo, día de oír misa y de no trabajar».

72. Vg. *Analecta OFM Cap.* 4 (1888) p. 11: «Ex Oceania. Insulae Carolinae, recens Missio Capuccinorum Hispaniae». Un Reial Decret del 15 de març de 1886 autoritzava l'establiment de missioners caputxins a les Carolines Orientals i Occidentals. L'erecció canònica fou promulgada a través d'un rescripte de la S.C. de *Propaganda Fide*, signat el 15 de maig de 1886.

73. Vg. *Analecta OFM Cap.* 2 (1886) pp. 334-338: «Relatio de Missione apud Carolinas insulas». Els dotze missioners caputxins eren: Saturnino de Artajona (superior de tota la missió), Fidel de Espinosa, Agustín M. de Aríñez, Gabriel de Abertezga, Miguel de Gorriti i el català Benet d'Aspà (destinats a les Carolines Orientals). Daniel M. de Arbácegui (superior de la regió occidental), Antonio de Valencia, José de Valencia, Crispín de Ruzafa, Eulogio de Quintanilla i Antolín de Orihuela (amb destinació a les Carolines Occidentals). Durant la travessa morí el pare Fidel de Espinosa, segons una crònica publicada dins *MenSer* IV (1885) p. 319: «Hemos recibido un telegrama de Manila, en el que se nos comunica la desagradable noticia de que, antes de llegar a su destino, ha muerto el Rdo. P. Fidel de Espinosa». Segons una testimoniança aportada per Saturnino de Artajona, es col·locà el cadàver «en caja bien hecha, y con asistencia de todos los oficiales de Marina vestidos de luto y compañeros de viaje, se ha depositado hasta el día el Juicio final, en la inmensidad de aguas de este Océano Índico»; *Ibid.* IV (1885) p. 351.

74. Vg. la carta de Saturnino de Artajona a Joaquim M. de Llavaneres (Port-Said, 8 abril 1885), publicada a *MenSer* IV (1886) pp. 280-281: «Los capuchinos en su viaje a Las Carolinas».

75. Vg. *Analecta OFM Cap.* 2 (1886) pp. 147-149: «Ad faciliorem moderationem spiritualem insularum, tota regio dividitur in Missionem Carolinarum Orientalium, et Missionem Carolinarum Occidentalium sive Palaos»; *Ibid.*, p. 161, on es publica

regular propi.⁷⁶ Els missioners caputxins hi anaren amb una gran il·lusió evangelitzadora, però amb preparació lingüística i antropològica insuficient, tal com ho reconeixia el superior del grup de missioners:

«Tenemos que ir a las Carolinas distantes de esta ciudad [de Manila] ochocientas o mil leguas, es decir, diez o doce días de navegación, a evangelizar pueblos salvajes, ¿qué digo pueblos? No son pueblos, son seres humanos distribuidos en los montes a manera de fieras. Tenemos que hablarles y desconocemos por completo su lenguaje; vamos con vivos deseos de su salvación, y no sabemos cómo comunicarles nuestro ardiente celo.»⁷⁷

El primer grup de missioners caputxins destinat a les Carolines sortí del port de Barcelona amb la Compañía Trasatlántica⁷⁸ (després d'una solemne festa de comiat celebrada el dia 31 de març de 1886 en el

---

un decret del cardenal Simeoni (Roma, 15 maig 1886), tot indicant que: «Missio in duas partes dividetur, quarum una Carolinas proprie dictas, seu Carolinas Orientales complectetur, altera insulas Palaos seu Carolinas Occidentales. In Carolinis quidem Orientalibus, Superior Missionis erit R.P. Saturninus ab Artajona, in Occidentalibus autem R.P. Daniel ab Arbácegui». A les Carolines Orientals es comptabilitzaven 428 catòlics i 4.500 infidels a cura de cinc sacerdots missioners i cinc llecs; i a les Occidentals, 540 catòlics i 23.000 indígenes infidels, a cura de sis sacerdots missioners i set llecs, segons les dades estadístiques aportades per *Analecta OFMCap.* 12 (1896) p. 145: «Misiones Insularum Carolinarum».

76. «In data 15 maggio 1886 con Decreto di questa S. Congregazione veniva istituita la Missione delle Isole Caroline ed affidata ai Minori Cappuccini di Spagna. Nello stesso decreto la Missione veniva divisa in due, l'una detta Caroline Orientali, l'altre delle Caroline Occidentali, e venivano nominati i rispettivi Superiori nelle persone del R.P. Saturnino da Artajona e R.P. Daniele da Arbácegui, i quali posero la loro residenza il primo in Ponapé, e l'altro a Yap»; APFide, *Acta Sacrae Congregationis* Vol. 278 (1905) f. 830.

77. Carta de Saturnino de Artajona a Joaquim M. de Llavanes (Manila, 25 maig 1886), publicada a *MenSer* IV (1886) p. 29.

78. En aquests anys, la Compañía Trasatlántica mantenia una línia marítima regular que anava a les Filipines, Xina i Japó que, tot sortint del port marítim de Barcelona, feia aturades a Port Said, Suez, Colombo, Singapur, Manila, Hong-Kong, Shanghai, Nagasaki, Kobe i Yokohama. A propòsit d'aquestes rutes, vg. COMPAÑÍA TRASATLÁNTICA, *Libro de información. Tarifas e Itinerarios*. Barcelona, Ed. Apolo, 1924.

convent d'Arenys de Mar).⁷⁹ Les despeses del llarg viatge les pagà el govern espanyol,⁸⁰ i salparen a bord del vaixell *Isla del Panay* el dia u d'abril de 1886. Arribaren a la capital de les Carolines Occidentals, Yap,⁸¹ el 29 de juny de 1886. A la capital de les Carolines Orientals, Ponapé (dita també Bonabey, Falopé o Santiago de la Ascensión), els frares no hi arribaren fins al 14 de març de 1887. Aquests dotze primers missioners caputxins destinats a les Carolines feren la travessa del Mediterrani acompanyats dels reverends Jacint Verdaguer⁸² i Jaume Almera, que anaven de pelegrinatge a Jerusalem. Verdaguer ho explica en les pàgines del *Dietari d'un pelegrí a Terra Santa*:

«Lo vapor Panay és espayós, de 375 peus de eslora, y en un de sos amples compartiments poden allotjar-se bé, e independentment, los dotze Pares Caputxins, que tenim la bona sort de trobar-hi. Van destinats per lo Govern espanyol a les Carolines, sent los primers apòstols que hi posarán lo peu [...] De la cambra del vapor, hon gayre bé tots sols s'han aposentat, n'han feta una capella, que, per sa senzillesa, los deu recordar la que deixaren en llur convent. En l'humil trono del rústich altar tenen un quadro al oli de sa Patrona, la Divina Pastora.»⁸³

79. Vg. *MenSer* IV (1886) pp. 329-334 i pp. 372-374: «Discurso que el Sr. Arcipreste de Arenys de Mar dijo en la función religiosa que los Misioneros Capuchinos celebraron en honor de la Santísima Virgen María antes de partir para las Carolinas».

80. Vg. *Analecta OFM Cap.* 2 (1886) pp. 334-338: «Relatio de Missione apud Carolinas insulas».

81. Vg. la carta de Daniel M. de Arbácegui a Joaquim M. Llavaneres (Yap, 2 juliol 1886), publicada a *MenSer* IV (1886) pp. 54-56: «Hemos llegado por fin al término de nuestro viaje. Salimos de Manila el 15 del mes pasado en buque de guerra español, y llegamos a estas playas el día de San Pedro, 29 del mismo mes, con toda felicidad». Vg., també, *Analecta OFM Cap.* II (1886) p. 337: «Pervenerunt ad Yap locum novae Missiones die 29 Iunii».

82. En l'escaiença del comiat dels missioners caputxins destinats a les Carolines, el sacerdot i poeta Jacint Verdaguer dedicà als caputxins d'Arenys de Mar un volum del recull titulat *Excursions y viatges* (Barcelona 1887), en el qual llegim aquesta nota manuscrita: «Als Rnts. Pares Caputxins d'Arenys, son afm. que à sas oracions encoman[a] *Excursions y viatges* Jacinto Verdaguer, P[vre]» A propòsit d'aquestes dedicatòries, vg. Àlvar MADUPELL, «Verdaguer i els frares caputxins», *Critèrion* 2 (1959) pp. 80-92 i, també, Valentí SERRA DE MANRESA, «Jacint Verdaguer i els Caputxins d'Arenys», *Arenys. Vida Parroquial* núm. 643 (juny 2002) p. 165.

83. Jacint VERDAGUER, *Dietari d'un Pelegrí a Terra Santa*, Barcelona 1894, pp. 14-15.

A propòsit d'aquesta primera expedició a les Carolines, el pare Calassanç de Llavaneres, el futur cardenal Vives, des de Roma havia encarregat al seu germà Joaquim que tingués cura d'aplegar objectes etnogràfics, per tal de fer-ne ofrena al papa Lleó XIII en l'escaiença del jubileu sacerdotal: «Procura cestillos, monedas de piedra, vestidos y todas cuantas extrañezas encuentres en Carolinas para alegrar al Papa colocando estos objetos en su exposición-museo del jubileo sacerdotal». ⁸⁴ Uns mesos després, el dia primer de desembre de 1886, sortia del port de Barcelona Joaquim M. de Llavaneres a bord del vaixell *Isla de Mindanao* cap a les Carolines, ⁸⁵ acompanyat d'Ambròs de Valencina, a tall de secretari, i d'un segon grup de missioners ⁸⁶ integrat pels caputxins Lluís de València, ⁸⁷ Berard de Cieza, Josep M. d'Irañeta i Just d'Eraul, tots quatre destinats a la casa-procura de Manila. ⁸⁸ Anaven a fundar-hi una residència estable per tal de servir d'enllaç i procura per als missioners caputxins que treballaven a les Carolines. ⁸⁹ En aquella circumstància històrica, tant el govern espanyol com els missioners, necessitaven instal·lar-se en els principals enclavaments portuaris on s'aturaven els vaixells que

84. Carta de Calassanç de Llavaneres a Joaquim M. de Llavaneres (Roma, 20 desembre 1886); APCC, *Missions*, Llig. A-10-17, s.c.

85. Vg. *MenSer* IV (1886) p. 154: «Partieron de Barcelona, con dirección a Manila, en el vapor-correo *Isla de Mindanao* de la Compañía Trasatlántica, Nuestro Rmo. Padre Provincial de España, Fray Joaquín de Llevaneras con...» A més vg., *Analecta OFMCap.* III (1887) pp. 336-340, 363-377; IV (1888) pp. 25-28: «Visitatio Missiones Carolinarum facta Rmo. P. Provinciali Hispaniae».

86. Vg. *Analecta OFMCap.* 3 (1887) p. 337. El pare Joaquim M. de Llavaneres, juntament amb el grup de missioners que viatjava a Filipines i Carolines, fou acomiadat al port de Barcelona pels definidors de la província hispana de framenors caputxins, acompanyats de l'escriptor i polemista Lluís M. de Llauder (fundador de la revista *La Hormiga de Oro*) i també del poeta i sacerdot del Terç Orde, Jacint Verdaguer. Aquest sacerdot i escriptor, l'abril de l'any 1886 ja havia acompanyat uns dies la primera expedició de missioners que anaren a les Carolines a bord del *Panay*.

87. Aquest religiós havia de substituir el missioner caputxí Fidel de Espinosa, del grup de la primera expedició, que havia mort durant el viatge sense poder arribar a les Carolines.

88. Vg. *Analecta OFMCap.* 6 (1890) p. 119: «In civitate Manilae constituta est domus Procurae Missionum Carolinarum». A més, vg. AMBROSIO DE VALENCINA, *Mi viaje a Oceanía. Historia de la fundación de las Misiones Capuchinas en las Islas Carolinas y Palaos*, Sevilla 1917, p. 7.

89. Vg. *Analecta OFMCap.* 3 (1887) p. 338.

anaven a les illes Carolines en els trajectes marítims entre les Filipines i les Antilles.⁹⁰

Els missioners destinats a Ponapé, els quals sortiren en la primera expedició de l'abril de 1886, es trobaren, tal com al·ludíem, que hagueren d'ampliar el temps de sojorn a Manila. L'arribada dels missioners coincidí també amb la presa de possessió de l'illa per part del govern espanyol:

«La llegada de los misioneros coincidió con la del gobernador enviado por España, junto con un destacamento de tropa a aquel archipiélago que nominalmente perteneció siempre abandonado a sí mismo, hasta que pretendió apoderarse de él Alemania, dando esto origen a la conocida mediación de León XIII, que reintegró a España en su derecho, y de allí el pensamiento de civilizar a los 40.000 salvajes de las islas Carolinas principalmente por la predicación del Evangelio. El día 19 de abril [1887] del año último se verificó en Ponapé, declarada ya capital del Archipiélago, la proclamación solemne de la soberanía de España sobre aquellas islas y la aceptación de dicha soberanía por parte de los indígenas [...] El Gobernador don Isidoro Posadillo con sus oficiales y soldados, y el Padre Provincial de los Capuchinos de España, con los misioneros destinados a residir en Ponapé, fué enarbolada la bandera española y saludada con aclamaciones de todos y con una especie de juramento prestado por los jefes indígenas.»⁹¹

L'any 1887, durant el sojorn a Manila, Joaquim M. de Llavaneres, com hem anticipat més amunt, decidí procedir a la fundació d'una residència caputxina estable a Manila,⁹² Quan hi arribaren els primers missioners, desproveïts de tot, hagueren de viure provisionalment en

90. Vg. *Anuario de las Misiones...* p. 31: «El coronel español Coello indicó a nuestro Gobierno las ventajas que reportaría la ocupación efectiva de las Carolinas a nuestro comercio de Filipinas con América, porque España necesitaba de las Palaos y Carolinas para convertirlas en escalas marítimas del largo trayecto tendido entre Filipinas y Antillas, y abierto por el Canal de Panamá».

91. Vg. *MenSer VI* (1888) p. 308: «Revista de las Misiones en las Islas Carolinas».

92. Aquesta primera residència estava situada al carrer de la Muralla número 8, de la ciutat de Manila, tal com ja hem indicat en parlar de la presència caputxina a Filipines.

tendes de campanya⁹³ i començar a «construir una choza que sirva de albergue a cada religioso, y una capilla para celebrar las funciones y actos religiosos, y todo lo necesario para la vida».⁹⁴ Els missioners destinats a les Carolines, quan sojornaven temporalment a Manila, participaven activament en la vida pastoral de la ciutat. Així el pare Bernat de Sarrià de Ter predicà en el novenari a la Mare de Déu de Lourdes⁹⁵ del 1893.

En aquesta darrera dècada del segle dinovè, el districte *Nullius Matritensis*, que tenia cura de les missions caputxines d'Oceania, se centrà en la preparació escaient dels religiosos caputxins que havien de ser destinats a la doble missió de les Carolines Orientals i Occidentals.⁹⁶ L'any 1886, Propaganda Fide, en el moment de fer l'encàrrec missional als caputxins, ja suggerí la conveniència de dividir la missió en dues.⁹⁷

Era força sovint que el govern de Madrid demanava nous missioners per a ser destinats a l'Oceania (a canvi de l'exempció del servei militar),⁹⁸ però el pare Joaquim M. de Llavanes, només amb el personal de què disposava del districte *Nullius* es veia incapaç d'accontentar els interessos colonials del govern espanyol i hagué de

93. «Hace tres días ya que nos hallamos instalados en esta isla de Yap, viviendo en tiendas de campaña que el señor Gobernador tuvo a bien prepararnos. Los carolinos se acercan con gran confianza hacia nosotros». Carta de Daniel M. de Arbácegui a Joaquim M. de Llavanes (Yap, 2 juliol 1886), publicada a *MenSer* IV (1886) p. 55. Vg. també *Analecta OFMCap.* II (1886) p. 337: «Cum in Yap, nec civitates, nec vera habitacula inveniantur, Minores Capuccini habitant tentoria militaria per civilem gubernatorem hispanarum benigne disposita».

94. Carta de Saturnino de Artajona a Joaquim M. de Llavanes (Manila, 25 maig 1886), publicada a *MenSer* IV (1886) p. 30.

95. Vg. *MenSer* X (1893) p. 276: «Novenario en honor de Nuestra Señora de Lourdes, celebrado en Manila por los Reverendos Padres Capuchinos».

96. Aquests missioners solien formar-se a redós del col·legi de Lecároz. Vg. Eulogio ZUDAIRE HUARTE, *Lecároz. Colegio «Nuestra Señora del Buen Consejo»*, Burlada 1989, pp. 88-93: «Moradores del Colegio de Ultramar».

97. Vg. *El Siglo de las Misiones* VII (1920) p. 330: «Separándose las islas Carolinas del Vicariato de Melanesia y Polinesia a 15 de marzo de 1886, y formáronse con ellas dos misiones, oriental y occidental, que se confiaron a los PP. Capuchinos españoles».

98. «Otros a quien conozco mucho no dudo que se hubiesen prestado recordándoles la obligación contraída de ir a Misiones a cambio de la exención del servicio militar». Carta de Joaquim M. de Llavanes a Bernat d'Andermatt (Madrid, 8 juny 1896); APCC, *Copia de cartas dirigidas a Religiosos*, f. 13.

recórrer a les províncies caputxines hispanes demanant l'ajut de més missioners:

«Le doy las gracias Rmo. P. por su interesante Circular en pro de las Misiones de Oceanía, cuya situación deplorable por la falta de personal y por la excesiva tardanza en proceder tan grave como urgente e ineludible necesidad. El Gobierno me ha pedido oficialmente el nombre del personal que se me reclama con insistencia, no habiendo entablado ya un gravísimo conflicto merced a la influencia y valimiento de algunos personajes que lo han impedido y a la palabra que yo mismo he dado que será cumplida exactamente la orden de dicho Gobierno. Figúrese V.P. Rma. los apuros que habré pasado en Madrid para ocultar y encubrir la increíble e incalificable decadencia apostólica de las provincias españolas y su actitud nada correcta y hasta detestable sobre las misiones.»⁹⁹

A propòsit de la participació dels caputxins en les tasques d'evangelització de la Micronèsia, cal assenyalar que al començament de l'any 1891 sortia del port de Barcelona (6 febrer 1891) una segona expedició integrada per set missioners¹⁰⁰ i el gener de 1893 hi hagué una tercera expedició formada per deu caputxins (sis sacerdots i quatre germans). La darrera tramesa de missioners (juliol de 1896), estava formada per setze religiosos (vuit sacerdots i vuit germans) tots destinats a les missions d'Oceania.¹⁰¹ Aquests missioners treballaren pastoralment a les Carolines Orientals (amb capital a Ponapé). Hi edificaren quatre estacions missionals amb sengles esglésies i deu escoles. També es feren presents a Palaos,¹⁰² a partir de 1892, els caputxins Daniel M. d'Arbácegui, Antoni de València, Lluís de Gra-

99. Carta de Joaquim M. de Llanereres a Bernat d'Andermatt (Lecároz, 30 abril 1896); APCC, *Copia de cartas dirigidas a Religiosos*, f. 3.

100. Els missioners caputxins eren: Antonio de Valencia, Luis de León, Toribio de Filiel, Luis de Granada, Otón de Ochovi, Joaquim de Massamagrell i el català Melcior de Girona. La cúria generalícia dels framenors caputxins es congratulà per aquesta segona tramesa de missioners: «Mucho nos hemos alegrado de la feliz salida de los Misioneros para Oceanía». Carta de Bru de Vinay a Joaquim M. de Llanereres (Roma, 24 novembre 1891); APCC, *Missions*, Llig. A-10-18, s.c.

101. Vg. *MenSer XIII* (1896) p. 481.

102. Una primera impressió de les illes Palaos l'oferí Daniel M. de Arbácegui: «Al pasar por las Palaos, donde permanecemos algunas horas, visitamos al rey y a su gran canciller, ambos de colosal estatura y de mucha robustez, pues no pesarán entre

nada, Joaquim de Massamagrell i Odó d'Ochovi.¹⁰³ Els missioners caputxins també treballaren pastoralment a les Carolines Occidentals (amb capital a Yap). Hi estructuraren set estacions missionals, amb església i escola i es dedicaren a la «Indigenarum catechizatio christiana et literaria ac manualis institutio».¹⁰⁴

Els principals establiments missioners dels framenors caputxins a les Carolines Orientals foren: Yap (1886), Guror (1887), Aringel (1891), Malay (1891), Map (1892), Infrá (1893), Ocholap (1893), Fra (1893), Rumung (1893), Inuf (1893), Machavao (1893), Onean (1897). L'any 1901, un fort temporal de mar destruï la capella i estació missional de Malay. D'aquesta faisó ho relatà Joaquim M. de Llavaneres al ministre general:

«A consecuencia de las fuertes oleadas de hace dos años, dice el Rmo. P. Daniel [M. de Arbácegui] que quedaron destruidas todas las casas y embarcaciones de la contra costa, y nuestra casa y capilla de Malay también entran en este número. La hermosa efigie de la Divina Pastora tallada en Lecároz por Fr. Antonio de Vera con varias que se mandaron a Oceanía de la misma procedencia, toda la noche estuvo flotando sobre las aguas y sin desperfecto alguno un golpe de mar se la llevó dentro del bosque y la dejó en seguro dentro de un hoyo de yabe (tubérculo del país que comen los naturales), etc.»¹⁰⁵

Els missioners d'aquelles terres no sempre anaven ben alimentats. El mateix pare Daniel M. d'Arbácegui, per exemple, patí una forta anèmia per manca d'una alimentació equilibrada i escaient.¹⁰⁶ Pel que fa a les illes Palaos, que depenien del superior regular establert a les

---

los dos menos de veinticuatro arrobas. Nos obsequiaron con plátanos, que era lo que a la sazón tenían a mano, y aproveché la buena disposición con que se presentaban para colocar en sus cuellos rosarios y medallas consagradas a la Madre de Dios, y que ellos aceptaron con señaladas muestras de gratitud, haciéndonos repetidas inclinaciones de cabeza». Carta de Daniel M. de Arbácegui a Joaquim M. de Llavaneres (Yap, 2 juliol 1886), publicada a *MenSer* IV (1886) pp. 54-55.

103. Vg. *MenSer* IX (1892) pp. 147-149: «Nuestra llegada a Palaos».

104. Vg. *Analecta OFM Cap.* 3 (1887) p. 367: «Vita el Labores Fratrum in Yap».

105. Carta de Joaquim M. de Llavaneres a Bernat d'Andermatt (Lecároz, f. 62, 13 març 1903); APCC, *Copia de cartas dirigidas a Religiosos*, f. 62.

106. «Il M. Rev. Padre Daniele fu colpito da anémia per mancanza di cibi. Quindi

Carolines Occidentals, amb seu a Yap, hi havia els establiments de Goreor¹⁰⁷ (1890), Arcolon (1893), Malagueyok (1903). A les Carolines Orientals les estacions missionals foren: Ponapé i Kiti¹⁰⁸ (1887), Aleniañg (1889), Oa (1890), Chocas (1894), Auak (1894), Nauponchap (1900) i Roi (1900). S'ha d'esmentar que la tribu dels Oa es revoltà contra el domini espanyol, i allí no es reeixí a tirar endavant amb el procés evangelitzador. Joaquim M. de Llavaneres¹⁰⁹ ho relatà en un informe presentat a Propaganda Fide el 2 de juliol de 1893 on, a més, al·ludí a les grans dificultats «que las malas costumbres, la superstición y el error no cesan de suscitar a nuestros misioneros». ¹¹⁰ A propòsit de la superstició dels habitants de la Micronèsia, ran d'una excursió apostòlica a la població de Map feta l'any 1894 per Melcior de Girona i Daniel M. d'Arbácegui, aquest darrer escrivia que:

«Cerca de nuestra residencia de Otsolop, junto a la casa del *gran sacerdote*, vimos un palo muy alto con un coco en la punta; habiendo preguntado qué significaba aquello, nos dijeron que aquel palo servía para conjurar tormentas, lluvias y tempestades. Nos réfmos en grande un rato [...] Es gente muy supersticiosa la de esta isla.»¹¹¹

---

bisogna aiutarli quanto prima». Carta de Bernat d'Andermatt a Joaquim M. de Llavaneres (Roma, 19 gener 1901); APCC, *Missions*, Llig. A-10-18, s.c.

107. Vg. *MenSer* X (1893) p. 85: «Memoria de las islas Palaos, pertenecientes al Gobierno de Yap (Carolinas Occidentales)», escrita el juny de 1892 pel missioner caputxí Antoni de València a Goreor, que és l'illa central de les Palaos, coneguda també amb el nom de Arclilden on residia el cap anomenat *Aibedul*.

108. Vg. *MenSer* VI (1888) p. 309: «El 24 de abril de 1887 el actual *Gobernadorcillo* de Kiti fué con donativos a los misioneros, suplicándoles vivamente que establecieran una estación especial de la misión en su pueblo; y como Kiti está en la parte de la isla más apartada del centro de la Misión, el Padre Provincial accedió gustoso, y antes de partir de Ponapé fundó en Kiti una estación». A Kiti hi sojornà el caputxí català Benet d'Espà: «En la Nueva Misión de Kiti, reside como ya saben nuestros lectores, el P. Fr. Agustín María de Arñez y el hermano Fr. Benito María de Aspá»; *MenSer* VIII (1890) p. 187.

109. «En 1890 se había empezado otra Misión en la tribu de Oa, pero una nueva rebelión de los naturales contra el dominio español, sin duda excitada por algunos protestantes, lo destruyó todo»; APCC, *Missions*, Llig. A-10-17, s.c.

110. Carta de Joaquim M. de Llavaneres a la S.C. de *Propaganda Fide* (Roma, 2 juliol 1893); APCC, *Ibíd.*, s.f.

111. Carta de Daniel M. d'Arbácegui a Joaquim M. de Llavaneres (Yap, 1 novembre 1894), publicada a *MenSer* XII (1895) pp. 139-140.

Les tribus principals evangelitzades pels caputxins en les Carolines Orientals foren: Not (a Ponapé, capital de la colònia) i Kiti (també a Ponapé),¹¹² U (situada, principalment, entorn de la població d'Anak) i Matalaním. Durant l'any 1895 sorgiren molts problemes a les Carolines Orientals, causats per les desavinences entre els missioners, l'envelliment del superior regular i les discòrdies amb el govern de l'illa. La cúria generalícia dels caputxins, davant dels diversos problemes, féu un advertiment seriós al pare Joaquim M. de Llavaneres, responsable d'aquestes missions caputxines des del districte *Nullius*, tot fent-li avinent que:

«Con nuestro profundo disgusto debemos manifestarle que la Misión de Ponapé no marcha como se desea. El demonio ha puesto la discordia entre los Misioneros y Gobierno, y entre los Misioneros mismos [...] Además nos hicieron observar que el dicho Superior [Saturnino de Artajona] es viejo, achacoso, y que ha cuasi perdido la memoria, es sordo de un oído y cuasi ciego. Por su simplicidad ha manifestado algún secreto y que, por esto, los Misioneros no le tienen confianza. Nosotros no sabemos cuánto en esto puede haber de verdad, pero como las cosas de la Misión van mal encargamos a V.P.M.R. de proveer al caso con medios oportunos y eficaces.»¹¹³

Per tal de facilitar i consolidar l'evangelització d'aquests territoris insulars d'Oceania, la nunciatura de Madrid, a petició del govern espanyol i de l'Orde caputxí, tramità la segregació de les Carolines del vicariat apostòlic de la Micronèsia. Aquest vicariat s'estructurà

112. L'any 1897 es convertí el reietó de Kiti, segons consta en una carta de Bernat de Sarrià adreçada a Joaquim M. de Llavaneres, publicada dins *MenSer* XIV (1897) pp. 297-300: «Conversión y bautismo de la familia real de Kiti [...] la conversión admirable y el bautismo del rey y reina de Kiti, el principal reino de Ponapé por su vasto territorio. El rey de Kiti es un anciano que, si bien de amable carácter había sido siempre muy despreocupado en materia de religión [...] La reina de Kiti era de un carácter diametralmente opuesto al de su marido: era naturalmente piadosa, y hacía mucho tiempo que deseaba el bautismo».

113. Carta de Bernat d'Andermatt a Joaquim M. de Llavaneres (Roma, 29 abril 1895); APCC, *Missions*, Llig. A-10-18, s.c. S'ha d'esmentar que la cúria generalícia dels caputxins, amb data 5 de març de 1896, presentà «a la S.C. de Propaganda la renuncia del P. Saturnino, y al P. Agustín [M. de Arriñez] para sucederle»; APCC, *Ibid.*, s.c.

en una missió independent que inicialment es confià, com s'ha dit, als caputxins de l'anomenat districte *Nullius Matritensis* integrat per frares oriünds de diverses contrades de la geografia hispana.¹¹⁴

En el decret que signà la reina el 15 de març de 1886, adreçat al pare Joaquim M. de Llavaneres, es pregava als missioners caputxins «no solo de propagar la doctrina católica en los naturales de aquellas Islas sino la de enseñarles el idioma castellano, el cultivo de las tierras y algunas de las artes u oficios más necesarios para la vida»,¹¹⁵ puix que a les Carolines encara no es conreava la terra.¹¹⁶ Dos mesos més tard Propaganda Fide erigia canònicament la missió de Carolines (15 maig 1886) a través del decret “Cum feliciter evenerit”, signat pel cardenal Simeoni.

Consta que l'any 1886 hi havia a les illes Carolines uns 40.000 habitants, amb una xifra molt baixa de catòlics. L'any 1904, en retirar-se els missioners hispans de les Carolines, se'n comptabilitzaven 10.493. Tanmateix, l'any 1899 les illes Carolines foren venudes pel govern espanyol¹¹⁷ a Alemanya, el qual en prengué possessió

114. Com ja s'ha dit més amunt, aquest districte fou erigit el 18 de desembre de 1889 per tal d'atendre les missions de les colònies hispanes de les Carolines i Marianes. Aquests establiments missionals passaren l'any 1904 a la sobirania alemanya i els caputxins germànics es feren càrrec d'aquells territoris insulars (a excepció de Guam); aleshores el districte *Nullius* perdé la seva finalitat i fou abolit el dia 7 d'agost de 1907, segons consta en l'*Analecta OFM Cap.* 23 (1907) pp. 264-265: «Districtus Nullius seu Matritensis, in Hispania, suppressio».

115. Vegeu el comunicat oficial del director general del Ministeri d'Ultramar, Manuel Azcáraga, adreçat al ministre provincial dels caputxins d'Espanya, Joaquim M. de Llavaneres, datat a Madrid el 15 de març de 1886. Vegeu-ne el text complet editat dins *Anuario de las Misiones...* pp. 36-38.

116. «Aquí no se conoce el cultivo de las tierras, y los naturales se alimentan de la caza y de la pesca, se visten de yerbas secas, con las cuales se cubren desde la cintura hasta un poco menos que las rodillas». Carta de Daniel M. de Arbácegui a Joaquim M. de Llavaneres (Yap, 2 juliol 1886), publicada dins *MenSer* IV (1886) pp. 54-56.

117. Vg. *Anuario de las Misiones...* p. 74: «Destruído el imperio colonial de España en Oceanía por la guerra de nuestra patria con los Estados Unidos (1898) y no pudiendo ya las Carolinas sernos útiles, el ministerio presidido por D. Francisco Silvela las vendió en 1899 a Alemania por 25 millones de pesetas, reservándose únicamente el derecho de establecer un depósito de carbón. Con este motivo la Misión de Carolinas Orientales fué encomendada en 7 de noviembre de 1904 a los PP. Capuchinos alemanes, siéndolo la de Carolinas Occidentales y Palaos en 18 de octubre de 1905». A tall de complement vegeu, també, el treball del jesuïta A. SIERRA, «Oceanía. Vicariato de las Islas Palaos, Marianas y Carolinas», *El Siglo de las Misiones* VII (1920) pp. 254-257, 298-304 i 327-331.

gradualment.¹¹⁸ Temporalment, la gestió pastoral d'aquestes missions anà a càrrec dels caputxins hispans del districte *Nullius Matritensis*,¹¹⁹ fins que l'any 1905, després d'una forta tempesta que assolà la missió i la deixà sense recursos,¹²⁰ i comptant amb el beneplàcit del director del districte *Nullius*, Joaquim M. de Llavaneres¹²¹ (que llavors ja no rebia cap ajut econòmic del govern espanyol per al sosteniment de la missió de les Carolines),¹²² es gestionà el traspàs definitiu d'aquesta missió als

118. Vg. *MenSer* XVII (1900) p. 49: «Los alemanes tomaron posesión de la isla de Yap, una del grupo [de las Carolinas], el 12 de octubre [1899]. En 3 de noviembre ocuparon la isla de Saipán [de las Marianas], y el 16 del mismo mes se establecieron en la isla de Ponapé. Toda la guarnición alemana en cada isla se reduce a quince hombres de tropa y un gobernador. No es pues de extrañar que los españoles allí residentes teman que los naturales hagan el mejor día algún desaguisado, y den al traste con la diminuta guarnición alemana».

119. Vg. *El Adalid Seráfico* 1 (1900) p. 78: «Nuestro Santísimo Padre el Papa León XIII acaba de disponer, por cablegrama dirigido al Arzobispo de Manila, de lo cual se ha dado telegráficamente, desde Roma, conocimiento al Rmo. P. Fr. Joaquín de Llevaneras, que a pesar de haber cesado la soberanía de España en las islas Carolinas y Palaos, cedidas por el Gobierno español a los alemanes, continúen encargados de aquellas misiones los religiosos capuchinos españoles de ultramar».

120. Vg. *MenSer* XXIII (1906) p. 307: «Las desgracias personales y las pérdidas considerables que ocasionó el bagoú que nos visitó el Jueves Santo, día 20 de abril de 1905 [...] Los naturales han quedado sin comida [...] Esta Casa, única española que aquí hay (y está a su disposición) vió perder en cuatro o cinco horas el producto de dieciséis años de constantes trabajos y privaciones».

121. Ho manifestà ja l'any 1903 en un informe adreçat a la cúria generalícia, vg. l'informe de Joaquim M. de Llavaneres a Bernat d'Andermatt (Lecároz, 13 març 1903); APCC, *Copia de cartas dirigidas a Religiosos*, f. 70: «Mientras poco a poco se arreglan las cosas para que sean consignadas las Misiones de Carolinas y Palaos a los PP. Alemanes, conviene mucho por ahora dar largas a las peticiones de regreso y animar a los Misioneros». Els caputxins de Westfàlia, inicialment, només volien fer-se càrrec dels establiments missionals de les Carolines Orientals: «La suddetta Provincia [di Westfalia] sarebbe pronta, per ora, ad accettare la Missione delle Isole Caroline Orientali di Ponapé. Sui primi mesi dal prossimo anno manderebbe tre sacerdoti e tre laici». Carta de Bernat d'Andermatt a Joaquim M. de Llavaneres (Roma, 28 novembre 1903); APCC, *Missions*, Llig. A-10-18, s.c.

122. Ho manifestà Bernat d'Andermatt al cardenal Gotti (Roma, 3 octubre 1905), tot fent-li avinent que: «Per Decreto di cotesta Sacra Congregazione in data 15 maggio 1886 le due Missioni delle Isole Caroline Orientali ed Occidentali vennero affidate ai Minori Cappuccini di Spagna. Ma ora essendo quelle Isole passate al Governo di Germania [...] Essendo pertanto la Provincia di Westfalia disposta a prendere la suddette due Missioni, per maggior unità di governo bramerebbe che fossero riunite sotto la direzione d'un solo superiore [...] Infine si cotesta Sacra Congregazione crederà opportuno riunire le due suddette Missioni ed erigirle in

religiosos de la província caputxina de Renània-Westfàlia.¹²³ Finalment, el 18 de novembre de 1905 s'erigí la prefectura apostòlica de les Carolines i Marianes¹²⁴ (amb l'excepció de Guam),¹²⁵ la qual uní les dues missions de les Carolines Orientals i Occidentals en una sola prefectura apostòlica.¹²⁶ El pare Venanci de Prechtal, que inicialment havia estat superior regular de les Carolines Orientals,¹²⁷ fou el primer prelat d'aquesta nova entitat quan es reagruparen les dues missions.¹²⁸

---

una sola Prefettura Apostolica [...] Ma ora essendo quelle isole passate al Governo di Germania, e per conseguenze i Missionari Spagnuoli non ricevendo più alcun sussidio dalla Spagna, non possono più farle prosperare como gli anni trascorsi»; APFide, *Acta Sacrae Congregationis*, Vol. 278 (1905) f. 831.

123. Vg. *Analecta OFM Cap.* 20 (1904) p. 358: «Missio Insularum Carolinarum Orientalium committitur Provinciae Rheno-Westphalicae».

124. Vg. *MenSer XXII* (1905) p. 53: «La S.C. de *Propaganda* ha encomendado las Misiones de las islas Carolinas Orientales de Ponapé a la Provincia [Capuchina] de Westfalia, nombrando superior eclesiástico de la Misión al Rdo. P. Venancio Prechtal». Vg. també *Analecta OFM Cap.* 20 (1904) pp. 356-358: «Missio Insularum Carolinarum Orientalium Prov. Rheno-Westphalicae committitur»; *Ibid.* XXII (1906) pp. 35-36: «Missiones Insularum Carolinarum Orientalium et Occidentalium eriguntur in unicum Praefecturam».

125. Vg. *El Siglo de las Misiones VII* (1920) p. 331: «Se formó con las dos misiones [de Carolinas Orientales y Occidentales] una Prefectura Apostólica en la que se incluían también las islas Marianas, entonces sujetas al obispado de Cebú. Únicamente la isla de Guam, por pertenecer a los Estados Unidos desde 1898, conservaba capuchinos españoles con Vicariato independiente erigido el 1 de marzo de 1911».

126. APFide, *Acta Sacrae Congregationis* Vol. 278 (1905) f. 830: «Caroline Isole. Erezione della Prefettura Apostolica, riunita le due Missioni esistendi in dette Isole». El cardenal Vives i Tutó es mostrà favorable a la unió de les dues missions, i que fossin confiades als caputxins de Westfàlia –*affirmative in omnibus*– tal com consta en l'acta signada el 4 de desembre de 1905 pel secretari, Cardenal Martinelli; *Ibid.*, f. 832.

127. APFide, *Acta Sacrae Congregationis* Vol. 278 (1905) f. 830: «A proposta del Ministro Generale dei Cappuccini, in data 7 novembre 1904, affidava la Missione delle Isole Caroline Orientale di Ponapé a la detta Provincia di Westfalia. Se nominava Superiore il R.P. Venanzio da Prechtal, seguitando il R.P. Daniele da Arbácegui ad essere Superiore delle Missione delle Caroline Occidentali».

128. APFide, *Acta Sacrae Congregationis* Vol. 278 (1905) f. 832: «Le due Missioni nelle Caroline [3 octubre 1905] si uniscono erigendole in una sola Prefettura da affidarsi ai Cappuccini della provincia di Westfalia». Vegeu també *Analecta OFM Cap.* 20 (1904) p. 356, on es publica la carta del prefecte de *Propaganda Fide*, cardenal Gotti a Bernat d'Andermatt (Roma, 7 novembre 1904), en la qual li notifica que: «Affida la Missione dell'Isole Caroline Orientali di Ponapé alla Provincia di Westfalia, e nomina Superiore Ecclesiastico della Missione il Rev. P. Venanzio da Prechtal».

Amb l'erecció de la prefectura apostòlica de les Carolines, els missioners hispans optaren per establir-se a Manila, o bé tornar a la península ibèrica. El darrer missioner del districte *Nullius* que restà a les Carolines fou Sebastià de Sangüesa, el qual fins al febrer de 1907 no s'embarcà de tornada a Espanya.¹²⁹

Els frares caputxins realitzaren a les Carolines una tasca enorme de fixació lingüística¹³⁰ a través de la redacció de gramàtiques, vocabularis¹³¹ (especialment els preparats per Agustí d'Aríñez),¹³² i de l'adaptació de catecismes.¹³³ Els religiosos feren estudis etnogràfics,¹³⁴

129. Els viatges per mar eren molt cars i, a més, calia afegir-hi les estrenes a la tripulació. Vg. COMPAÑÍA TRASATLÁNTICA, *Libro de información. Tarifas e itinerarios*, Barcelona 1924. Sobretot, vg. *Consejos para el equipo y viaje de los Misioneros...* p. 30: «Algunos de los sirvientes del barco tienen justo derecho, como los camareros de hotel, a una propina conveniente. Los Misioneros no sean mezquinos y cuiden de que los Misioneros católicos no dejen mala fama, aunque es muy difícil contentar del todo a las gentes. Pregunten a los demás viajeros cuánta propina se da. Habiendo muchos viajeros, se reparte bien la cantidad que hay que pagar; pero siendo los viajeros pocos, el dar propina supone para el particular un gasto considerable».

130. Vg. *Analecta OFM Cap.* 3 (1887) p. 373: «Linguae indigenarum studium et fixitatem loci maximi habebamus momenti [...] prima grammaticae carolino-ponapensis elementa per vocum significationes conscribere coepreunt», tot referint-se al treball publicat pel caputxí ANTONIO DE VALENCIA, *Primer ensayo de gramática de lengua Yap*, Manila 1888. La recepció d'aquest valuós treball lingüístic fou regraciada pel cardenal Simeoni des de *Propaganda Fide*: «Litteras Paternitatis tuae, die 17 p.e. septembris datas, una cum grammatica linguae Carolinarum a vestris exarata missionariis nuper recepi, et gratias tibi omnibus ago». Carta de Giovanni Simeoni a Joaquim M. de Llavaneres (Roma, 12 octubre 1888); APCC, *Missions*, Llig. A-10-10, s.c.

131. Per exemple, vegeu el *Diccionario Hispano-Kanaka, o sea modesta colección de las voces más usuales y conocidas de esta lengua de la Ascensión o Ponapé e islas inmediatas [...] Por un Padre Capuchino Misionero de aquellas Islas, Tambobong* 1892.

132. Vg. *MenSer XVI* (1899) pp. 353-354: «El Rdo. P. Agustín de Aríñez [...] muy pronto aprendió la *kanaka*, la que hablan los naturales de Ascensión o Ponapé e islas vecinas, e inmediatamente publicó un *Diccionario hispano-kanaka*, precedido de reglas gramaticales y completado con una colección de las frases más comunes de la conversación».

133. Entre d'altres publicacions, vg. DANIEL M. DE ARBÁCEGUI, *Catecismo de Doctrina Cristiana Yapense*, Manila 1900 (destinat als habitants de les Carolines Occidentals); AGUSTÍN M. DE ARÍÑEZ, *Catecismo de Doctrina Cristiana Hispano-Kanaka*, Manila 1893 (a ús dels fidels cristians de les Carolines Orientals), etc.

134. Aquesta aportació dels missioners caputxins als estudis lingüístics i etnogràfics fou posada en relleu per Francesc Amorós en el sisè congrés internacional sobre estudis del Pacífic, celebrat el setembre de 2004 a la població xilena de

geogràfics¹³⁵, zoològics¹³⁶ i botànics¹³⁷ de les principals illes¹³⁸ que integren l'arxipèlag de Carolines i Palaos. Cal reconèixer que les aportacions etnolingüístiques dels missioners caputxins a les Carolines

---

Reñaca (Viña del Mar), on presentà una suggeridora comunicació sobre la contribució dels framenors caputxins a la lingüística, l'antropologia i la geografia de la Micronèsia. Vg. FRANCESC AMORÓS I GONELL, «La contribución de los Capuchinos españoles de finales del siglo XIX para el estudio y divulgación de la Antropología, la Lingüística y la Geografía de la Micronesia», dins *The Reñaca papers. VI Congreso Internacional sobre Rapa Nui y el Pacífico. (Reñaca, Viña del Mar, Chile 21-25 septiembre 2004)*. The Easter Island Foundation and the University of Valparaíso 2005, pp. 505-520.

135. Vg. *MenSer X* (1893) p. 86 i p. 114: «Memoria de las Islas Palaos [...] Casi todas las islas son de superficie muy accidentada, y algunas de las inhabitadas no son otra cosa que un cúmulo de peñas de gran elevación. Hay muchos peñascos diseminados por estas grandes ensenadas, que tal vez son de basalto [...] Existen algunos ríos perennes en Palaos aunque no de mucha importancia».

136. Vg. *MenSer XI* (1894) p. 181: «Memorias de las islas Palaos, pertenecientes al Gobierno de Yap (Carolinias Occidentales) [...] De aves hay tanta variedad, que a mi no me será fácil enumerar [...] De peces de peña, o sea de los que suelen criarse entre las peñas, cerca de tierra, hay gran variedad y muy bonitos; muchas clases de mariscos; sobre todo gran variedad y abundancia de tortugas».

137. Vg. *Anuario de las Misiones...* p. 28: «Las montañas son en general escarpadas y cubiertas de bosques de palmeras, cocoteros, naranjos, limoneros, castaños, plátanos y árboles de pan. La vegetación es exhuberante y cual corresponde a un país tropical, y entre sus especies merece citarse el helecho gigante y la caña de azúcar. El clima es templado por los vientos del mar. Las lluvias son frecuentes y caen en abundancia durante el verano». A més, vg. *MenSer XI* (1894) p. 182: «La vegetación de Palaos es hermosa y parecida a la de Filipinas [...] Abunda el árbol del pan, el cocotero, el naranjo y el limón; después una especie de castaño y de almendro [...] Muy buenas papayas, caña de azúcar, algunas clases de alubias y muy buen camote (especie de batata). Casi toda la tierra está sin cultivar».

138. Vg. *MenSer XI* (1894) p. 183: «Memoria de las Islas Palaos, pertenecientes al Gobierno de Yap (Carolinias Occidentales). Los naturales de Palaos deben de pertenecer a la raza malaya, aunque no parece en ella muy acentuada. Son robustos, muy bien formados y de estatura regular en general [...] El cabello por lo regular es liso, aunque algunos lo tienen rizado; pero en todos largo, abundante y de color negro sin brillo; por lo regular tienen mediana barba, y los hay que las tienen muy largas y hermosas. Palaos ha sido en otro tiempo mucho más habitada que en la actualidad [...] Las causas de esto son las varias epidemias que han sufrido, las guerras que se han hecho, y no poco contribuye a ello sus costumbres inmorales. La más antigua de las epidemias que ellos refieren, consistía en que quedaban los brazos y piernas como muertos, sin poderse valer de ellos, y muchos morían».

139. Vg. FRANCESC AMORÓS I GONELL, *Contribución de los capuchinos...* p. 506: «Estos sencillos Padres Capuchinos dedicados íntegramente a labores misionales en

són força notables,¹³⁹ però els fruits de l'evangelització foren més aviat escassos, perquè la situació moral dels carolins era força desastrosa. Així ho testimoniaren els mateixos missioners:

«La poligamia, la prostitución, el divorcio y el abuso de bebidas alcohólicas había echado profundas raíces en aquel desgraciado pueblo. La poligamia llevaba aparejados constantes cambios, ventas, raptos de mujeres. Éstas eran consideradas como objetos de compra-venta; por este motivo tornábase muy difícil la conversión de los adultos.»¹⁴⁰

El pare Daniel M. d'Arbácegui explica en una carta, recollida en el text de la *Relatio Missionum* de l'any 1890, que la prostitució estava organitzada oficialment a les Carolines, i que a cada poble hi havia una mena de prostíbuls anomenats *unicagá*. A més, no existia pròpiament la vida familiar, puix que les parelles eren molt inestables i fins i tot alguns dels fills eren venuts:

«No existe verdadero matrimonio, ni lo que propiamente se dice familia; pues no se ligan con la promesa de perpetuidad, sino que cuando se cansan el uno del otro se separan y se juntan con otros. Muchos de ellos venden a sus hijos, así es que desconocen por completo a sus padres naturales. Estas y otras muchas malas costumbres repugnantes, son cosas imposibles de desterrar en poco tiempo y con tan pocos operarios.»¹⁴¹

El primers framenors caputxins catalans que treballaren pastoralment a les Carolines Orientals¹⁴² –pertanyents al districte *Nullius*– foren fra Benet d'Espà o Espà (que hi arribà en la primera

---

las Carolinas y Palaos, dedicaron sus pocos ratos libres al aprendizaje, estudio y enseñanza de las lenguas de la Micronesia prácticamente sin ningún reconocimiento oficial y sin poder publicar sus estudios científicos, muchos de los cuales han permanecido inéditos o prácticamente desconocidos hasta hoy día».

140. Vg. *Anuario de las Misiones...* p. 41.

141. Vg. *Analecta OFMCap.* 7 (1891) p. 242: «Relatio Missionum insularum Carolinarum pro anno 1890».

142. Vegeu el text la relació que redactà BERNAT DE SARRIÀ DE TER, *Missio Carolinarum Orientalium* (Ponapé, 15 abril 1896), publicada dins *Analecta OFMCap.* 12 (1896) pp. 305-307.

expedició l'any 1886, i hi féu un llarg sojorn fins al 1903, especialment a Kiti)¹⁴³ i, seguidament, el pare Melcior de Girona,¹⁴⁴ que hi arribà l'any 1891. Més tard hi foren destinats el pare Bernat de Sarrià de Ter¹⁴⁵ (1893), autor del *Devocionario Kanaka*,¹⁴⁶ i el pare Joan de Barcelona,¹⁴⁷ que hi fou destinat l'any 1896, i hi treballà fins al 1902.

Acabada la Primera Guerra Mundial (1919), els caputxins alemanys hagueren d'abandonar també aquesta missió a causa de l'ocupació japonesa de les illes.¹⁴⁸ Els religiosos alemanys, que havien arribat a les Carolines el març de 1903, aportaren un ajut econòmic de sis mil marcs.¹⁴⁹ Al començament de 1905, als dos primers sacerdots

143. Vg. *Analecta OFM* Cap. 6 (1890) pp. 118-119.

144. Vg. *MenSer* IX (1891) p. 218: «Partida de Misioneros Capuchinos para Filipinas».

145. Sortí del port de Barcelona el dia 6 de gener de 1893, després d'una festa de comiat al santuari de l'Ajuda presidida per Calassanç de Llanerers (visitador dels caputxins), per Joaquim M. de Llanerers (procurador de les missions d'Oceania) i per Xavier d'Arenys de Mar (ministre provincial), i amb prèdica d'Ambròs de Valencina (guardià de Massamagrell). Vg. *MenSer* X (1893) pp. 173-176: «Zarpó del puerto de Barcelona el vapor *Santo Domingo*, llevando a bordo 13 Religiosos Capuchinos que iban a Carolinas y Palaos [...] Conmovera fué la función de despedida celebrada en la Iglesia de nuestra Residencia de Barcelona, donde el pueblo venera con singular afecto y devoción la imagen de Nuestra Señora de la Ayuda ¡Lástima grande que lo angosto y pequeño del templo no diera cabida al sinúmero de personas que suspiraban por presenciar aquel espectáculo!».

146. Vg. *Devocionario Kanaka. Te puk me pataki tien tiak en choulang katen kan me P. Bernardo de Sarriá inting ier ong choulang men Ponapé kan*, Manila 1897. El llibre està escrit, íntegrament, en la llengua de Ponapé, parlada a les Carolines Orientals.

147. Vg. *El Sarrianés* (Sarrià, 18 juliol 1896): «Con destino a reforzar las misiones de ambas Carolinas Orientales y Occidentales e islas Palaos y la Procuración general de Manila, se han embarcado a las dos de la tarde de hoy en el vapor trasatlántico *Isla de Panay* los Padres Capuchinos [...] Juan de Barcelona», etc.

148. Vg. *El Siglo de las Misiones* VII (1920) p. 254: «[Año 1919] El Japón al entrar en posesión definitiva de ellas a fines del año pasado, expulsó a sus misioneros los PP. Capuchinos alemanes».

149. «En dos plazos he recibido la cantidad de seis mil marcos procedentes de una Asociación Africana de Católicos Alemanes como limosna hecha a esta Misión. El mes de marzo cuando vinieron los dos Padres Alemanes, esta cantidad ascendía a cuatro mil marcos. Dos mil de estos llevó el P. Victorino a Ponapé y los otros dos mil quedaron en ésta. Al correo siguiente, esto es, el mes de junio, llegó una letra para que cobráramos en esto los otros dos mil marcos que faltaban, y el Señor Gobernador nos hizo efectivos». Carta de Daniel M. de Arbácegui a Joaquim M. de Llanerers (Yap, 25 octubre 1903); APCC, *Missions*, Llig. A-10-17, s.c.

caputxins que havien vingut de la província de Westfàlia, s'hi afegiren tres sacerdots més i tres llecs.¹⁵⁰ S'ha d'esmentar, però, que l'any 1904, quan els frares alemanys es feren càrrec del *ius commissionis* de la missió de Carolines, no respectaren la tasca realitzada pels missioners caputxins del districte *Nullius*. El pare Joaquim M. de Llavaneres prou que se'n planyia en una carta-informe adreçada al ministre general:

«No pueden menos de ofenderse los Capuchinos españoles ante la imprudencia, falta de caridad, respeto y consideración con que han sido tratados por algunos de sus hermanos de Westfalia [...] En ambas Carolinas se han levantado casas, fundado Iglesias y Escuelas, compuesto gramáticas y trabajado y sufrido hasta el heroísmo.»¹⁵¹

Poc després de l'arribada dels caputxins alemanys a la missió, aquests religiosos se situaren en quatre estacions missionals a les Carolines Orientals (Santiago de la Ascensión, o Ponapé, Aleniañg, Jekois, Auak) i també en set estacions en les Occidentals (Yap, Guror, Aringel, Torú, Santa Cruz, Goreor i Arcolon).¹⁵² Ben aviat (1907) aquests caputxins de Westfàlia feren editar a la casa Herder de Friburg de Brisgòvia un devocionari en llengua kanaka (o canaca) que havia enllestit el caputxí valencià Bonaventura d'Alboraia.¹⁵³ Pel que fa als missioners espanyols del districte *Nullius*, una volta arribats els caputxins de Westfàlia a les Carolines, s'havia pensat destinar-los a les Marianes perquè es fessin càrrec de la missió de Guam. Per aquest motiu els missioners hispans s'afanyaren a retenir els millors ornaments i els objectes litúrgics i destinar-los al vicariat apostòlic de Guam, abans no arribessin els missioners caputxins alemanys a Ponapé, atès que els frares alemanys estaven més ben dotats econòmicament:

150. «Aprovechamos esta circunstancia para significarle, que en los primeros meses del año venidero, la Provincia de Westfalia mandará en las islas Orientales de Ponapé tres Padres y tres Hermanos legos». Carta de Daniel M. de Abárcegui a Joaquim M. de Llavaneres (Yap, 12 novembre 1904); APCC, *Missions*, Llig. A-10-17, s.c.

151. Carta de Joaquim M. de Llavaneres a Bernat d'Andermatt (Lecároz, 17 setembre 1904); APCC, *Copia de cartas dirigidas a Religiosos*, ff. 92-93.

152. Vg. *Analecta OFMCap.* 21 (1905) p. 206: «Prospectus Stationum Missionum Ordinis Minorum Capuccinorum».

153. Vg. BUENAVENTURA DE ALBORAYA, *Joulañ Katek*, Freiburg 1907.

«Espero escribir y decirle al P. Luis [de Valencia] que recoja (disimuladamente y sin que lo noten los nuevos) lo mejorcito y que me lo traiga, porque tiene poca gracia si vamos a Marianas u a otra parte [...] y que nos encontremos con las Iglesias vacías, sin poder hacer ninguna función por falta de ornamentos, y que aquellos se encuentren con todo preparado y arregladito.»¹⁵⁴

Cal assenyalar que aquestes missions de les illes Carolines, Marianes i Filipines foren gestionades pels caputxins hispans durant un període massa breu¹⁵⁵ i amb poca eficàcia. Hi van influir negativament les dificultats diverses del context internacional,¹⁵⁶ les sovintejades revoltes tribals contra els missioners i l'ocupació hispana.¹⁵⁷ Ja durant el juliol de 1887, poc després de la presa de possessió

154. Carta de Daniel M. de Arbácegui a Joaquim M. de Llaveneres (Yap, 12 novembre 1904); APCC, *Missions*, Llig. A-10-17, s.c.

155. Sobre l'estat d'aquestes missions durant el període del districte *Nullius Matritensis* (1889-1907), hi ha diversos estudis descriptius. A guisa d'exemple esmentem: *Relazione sopra le Missioni delle Isole Caroline e Palaos, presentata alla S. Congregazione di Propaganda Fide dal P. Gioacchino Maria da Llevaneras, Cappuccino, Provinciale di Castiglia, Superiore e Procuratore delle Missioni Spagnuole di Oltremare*, Roma 1893; AMBROSIO DE VALENCINA, *Mi viaje a Oceanía. Historia de la fundación de las Misiones Capuchinas en las Islas Carolinas y Palaos*, Sevilla 1898. La primera edició d'aquesta crònica del P. Ambròs fou estampada a Oriola l'any 1892. La cinquena, i última, fou publicada a Sevilla l'any 1917. Vg., també, els treballs publicats a càrrec dels caputxins ANTONIO DE VALENCIA, *Memoria de las Islas Palaos, pertenecientes al Gobierno de Yap (Carolinas Occidentales)*, Goreor (Palaos) 1892; dins *MenSer* XI (1893) pp. 84-86, 114-115; XII (1894) pp. 181-183, 214-216, 242-245, 269-271, 342-343, 370-372; XIII (1895) pp. 17-19, 48-50; SEGISMUNDO DEL REAL DE GANDÍA, *Las Carolinas Orientales. Estudio topográfico, etnográfico e histórico del grupo de la Ascensión*, dins *Floreccillas* Vol. I (1900) pp. 98-102, 135-140, 168-171, 200-205, 233-241, 264-270, 387-391; Vol. II (1901) pp. 22-24, 45-48, 80-84, 119-122, 143-146, 172-174, 204-208, 274-278, 305-308, 336-339, 366-371, etc.

156. Vg. BIENVENIDO DE ARBEIZA, *Reseña histórica de los capuchinos en Filipinas*, Pamplona 1969, p. 84: «El año 1902 fue verdaderamente un año de prueba para los misioneros de Carolinas y para la procura de Manila. Desde que estalló la guerra contra España, los misioneros quedaron completamente abandonados en medio de los mares, con muy pocas provisiones, con mucho peligro de ser aniquilados por los nativos y con gran dificultad de comunicarse con el mundo exterior».

157. Vg. *Anuario de las Misiones...* pp. 44-45: «El 1 de Julio [de 1887] estallaba una sangrienta revuelta, en la que perecieron asesinados por los rebeldes el Excmo. Gobernador, secretario del gobierno, el médico de la armada y algunos soldados, salvándose milagrosamente de una muerte segura nuestros misioneros [...] Una apa-

espanyola de l'illa de Ponapé,¹⁵⁸ fou occit a Not el governador espanyol.¹⁵⁹ A més, cal tenir present que la crisi colonial hispana dita *del 98* afectà molt directament l'eficàcia de les missions caputxines a Oceania, les quals no sempre foren esguardades amb interès i respecte, ans força sovint van ser contemplades des d'una visió molt exigent i crítica.¹⁶⁰

Cal assenyalar que les relacions dels missioners espanyols del districte *Nullius* amb els alemanys no foren sempre cordials, tot i la bona relació amb els representants del govern germànic,¹⁶¹ que continuà confiant als missioners caputxins de la província de Westfàlia

---

rente calma se extendió por toda la isla, tan aparente que tres años después, en 1890, encendíase una nueva guerra en Metalanim, la tribu más refractaria a la influencia católica y española, corriendo en esta ocasión gravísimo riesgo de sucumbir el R.P. Agustín de Aríñez y Fr. Benito de Aspá, que se hallaban destacados en la estación de Aleniang, tribu de Kiti [...] Finalmente tenía lugar en 1898 un tercer levantamiento, cuando la guerra de España con los Estados Unidos (18 abril al 10 diciembre) durante el que nuestros Misioneros fueron defendidos por un puñado de soldados y por los Ponapenses católicos contra sus compatriotas protestantes sublevados».

158. Vg. la carta de Saturnino M. de Artajona a Joaquim M. de Llavaneres (Ponapé, novembre 1887), publicada a *MenSer* VI (1888) pp. 312-317: «El Presidente de la Misión [capuchina] hizo a los soldados una breve pero enérgica arenga, animándoles a pelear por la patria, por el Rey, por la bandera española y por la religión [...] Al tiempo mismo en que llovía sobre nuestras cabezas multitud de balas, el P. Presidente [Saturnino M. de Artajona] y el Padre Agustín [M. de Aríñez] se metieron en la primera trinchera con el señor Gobernador, secretario y demás gente armada de la colonia [...] Casi toda la mañana y gran parte de la tarde estuvo el señor Gobernador conferenciando con el rey de Not y otros cabecillas.

159. Vg. *MenSer* VI (1888) p. 98: «En Ponapé, donde es sabido que sucumbieron a balazos o a los golpes de las hachas de los carolinos todos, o casi todos, los soldados, incluso el mismo Sr. Gobernador Posadillo, a pesar de haberse batido contra ellos en defensa de la patria con denuedo y bizarría».

160. Vg. *MenSer* VIII (1890) p. 181: «Con motivo de los sucesos desgraciados que hace tiempo tuvieron lugar en las Islas Carolinas, algunos periódicos de la Península y en particular uno de la vecina colonia de Hong-Kong, calumniaron ignominiosamente a los Misioneros Capuchinos allí establecidos, acusándolos de intolerantes y de que todo lo querían hacer en un día».

161. «Debo consignar las buenas relaciones en que estamos con las nuevas autoridades alemanas [...] El Sr. Gobernador que, aunque protestante, es persona muy fina e ilustrada, nos honra siempre delante de los naturales, alabando con entusiasmo y frases las más lisonjeras nuestros trabajos, y aconsejándonos nos obedezcan en todo». Carta de José de Tirapu a Joaquim M. de Llavaneres (Ponapé, 15 març 1900), publicada a *MenSer* XVII (1900) p. 246.

la cura pastoral de les illes Carolines.¹⁶² Un temps després (1911), el papa Pius X convertí els territoris insulars de les Carolines en un vicariat apostòlic¹⁶³ subjecte a Propaganda Fide.

La subsistència dels missioners que treballaven a les Carolines era força difícil, pràcticament a base de cocos¹⁶⁴ i de peix que rebien a tall d'almoïna.¹⁶⁵ Les malalties hi eren molt abundoses, especialment el paludisme,¹⁶⁶ que solia afectar els missioners europeus. A més, l'evangelització de signe catòlic esdevingué prou difícil atesa la presència força consolidada de protestants a l'arxipèlag:

«Los resultados de esta Misión hasta la fecha han sido escasos, no por falta de buen deseo y celo por falta de sus directores, sino por las circunstancias tan desfavorables en que se encuentran, teniendo que luchar con la otra Misión protestante, ya arraigada profundamente por largo tiempo de más de unos cuarenta años que lleva de establecida en este país.»¹⁶⁷

Finalment, abans de cloure aquest apartat dedicat a l'evangelització de les Carolines i Palaos, cal assenyalar que són força interessants les descripcions sobre la geografia i la vegetació d'aquestes illes aportades pels missioners caputxins en llurs informes oficials¹⁶⁸ que eren publicats

162. «Para la buena política del Gobierno se hacía preciso nuestra continuación en Carolinas, [y] que sería muy contraproducente el cambio de misioneros, porque los carolininos están acostumbrados a nuestro hábito, costumbres, etc. y que en este sentido escribiría a Berlín»; *Ibid.*, pp. 246-247.

163. Vg. *Analecta OFM Cap.* 27 (1911) pp. 100-101: «Erectio novi Vicariatus Apostolici Carolinensis et Marianensis».

164. Vg. *MenSer* VI (1888) p. 217: «Crece allí a maravilla el *cocus unciferus* (*utup*), que constituye casi el único alimento de los indígenas, ofreciéndoles comida, bebida, aceite, cuerdas, vestidos. Otro de los árboles que crecen en Yap es el llamado *pan* (*zon*)».

165. «Hemos recibido de sus manos algunas limosnitas de pescado, pan y otras cositas». Carta de Daniel M. de Arbácegui a Joaquim M. de Llavaneres (Yap, 2 juliol 1886), publicada a *MenSer* IV (1886) p. 56.

166. Vg. *Analecta OFM Cap.* 3 (1887) pp. 368-369: «Cocus est quasi universalis indigenarum annona: inservit pro potu, cibo, oleo, cordis, vestimentis [...] Infirmitates frequentiores sunt febris *paludica*».

167. APCC, *Missions*, Lig. A-10-17, s.c.

168. Vg. *Analecta OFM Cap.* 6 (1890) pp. 118-119: «Clima est tropicale. Indigenae numero sunt circiter 40.000, et proprio utuntur idiomate. Stationes primariae erectae sunt: Yap, Ponapé, Kiti. In civitate Manilae constituta est domus Procurae Missionarum Carolinarum».

a l'*Analecta Ordinis*. Les notícies contingudes en els textos epistolars dels missioners que presentaven un interès geogràfic i etnogràfic, solien ser editades en la secció missional del *Mensajero Seráfico*, la primera publicació periòdica dels framenors caputxins hispans¹⁶⁹ que fundà a Madrid el pare Joaquim M. de Llavaneres (1883).

Seguidament tractarem de la presència caputxina a l'illa de Guam, missió gestionada directament per la Província de Catalunya, a petició de Propaganda Fide.

4. L'ACCIÓ PASTORAL DELS MISSIONERS CAPUTXINS A LES MARIANES: EL VICARIAT APOSTÒLIC DE GUAM (ANYS 1911-1914)

A propòsit de l'evangelització de l'arxipèlag de les Marianes s'ha d'esmentar, de bell antuvi, que l'illa de Guam, amb capital a Agaña, és l'illa més gran i la més important de les Marianes (a la Micronèsia). Guam, a partir de la famosa crisi colonial de 1898, passà del domini espanyol a la sobirania nord-americana.¹⁷⁰ L'illa, eclesiàsticament, depenia del bisbe de Cebú (Filipines) que, al començament de l'any 1901, cedí la cura pastoral de les illes Marianes als missioners caputxins del districte *Nullius Matritensis*. El ministre general dels caputxins, Bernat d'Andermatt,¹⁷¹ al seu moment, ho comunicà oficialment al responsable del districte *Nullius* i procurador de missions, Joaquim M. de Llavaneres.

169. Per exemple, vegeu la carta de Daniel M. de Arbácegui adreçada a Joaquim M. de Llavaneres (Yap, 2 juliol 1886), publicada a *MenSer* IV (1886) pp. 54-56, on llegim: «[Los carolinos] acostumbran horadarse las orejas, y en cada uno de los dos agujeros puede introducirse sin dificultad un cigarro puro de regular tamaño [...] La vegetación es aquí exuberante y espléndida: innumerable multitud de árboles copulentos, de mil y mil variadas clases, pueblan los extensos bosques de esta isla, y juzgo que el terreno será adecuado para toda clase de producciones. Aquí no se conoce el cultivo de las tierras, y los naturales se alimentan de la caza y de la pesca».

170. Vg. *El Siglo de las Misiones* VII (1920) p. 255: «Si exceptuamos la isla de Guam, que es propiedad de los Estados Unidos, y tiene Vicariato aparte, todas las islas Carolinas, Palaos y Marianas forman el actual Vicariato Apostólico».

171. «Essendo il Vescovo di Cebù disposto a dar le Mariane ai nostri Padri [...] può dar ordine che alcuni Missionari si rechino in dette Isole provvisoriamente. Intanto faccia le pratiche per regolare ufficialmente presso le dovute autorità la nostra andata nelle Isole Mariane». Carta de Bernat d'Andermatt a Joaquim M. de Llavaneres (Roma, 24 febrer 1901); APCC, *Missions*, Llig. A-10-17, s.c.

Vet ací que, en aquesta circumstància, la destinació de missioners caputxins a Guam era urgent i no es podia demorar, atès que llavors només hi restava un frare agustí recol·lecte, José Palomo Torres. Aquest religiós havia de fer-se càrrec tot sol de la cura pastoral dels setze mil habitants de Guam, en la seva majoria residents a Agaña, la capital, però també amb nuclis importants de població al sud de l'illa (Agat, Umatag, Inarajan, Sinahaña, i Merizo), on sovintejaven fortíssims temporals de mar,¹⁷² i on sols es podia arribar a bord d'una embarcació. En aquesta època, Guam experimentà la irrupció de missioners protestants, els quals disposaven de notables recursos econòmics. Davant d'aquesta situació, José Palomo demanà l'ajut de nous missioners catòlics. Com que no era possible enviar a Guam sacerdots seculars nord-americans del bisbat de Baltimore, regit pel cardenal Gibbons (que assíduament trameté importats ajuts econòmics als catòlics de Guam),¹⁷³ la Santa Seu autoritzà, i promogué, la destinació a Guam de missioners caputxins, puix que ja treballaven pastoralment a les veïnes illes Carolines.

El dia 12 d'agost de 1901 arribava a Guam el primer grup de caputxins, tots membres del districte *Nullius Matritensis*. Passats uns anys (1911), i amb la situació política de Guam una mica més temperada, la Santa Seu, per la intervenció directa del cardenal Vives, convertí l'illa en un vicariat apostòlic¹⁷⁴ subjectat directament a la Santa Seu:

«Prese in maturo esame le condizioni politico-religiose dell'Isola di Guam, stablirono di separarla dalla Prefettura delle

172. Vg. *Verdad y Caridad* 2 (1925) p. 592: «La isla de Guam, de unos 544 km. de extensión, con una temperatura media de 28°, está poco poblada (unos 16.000 h.) con la particularidad que sus ocho pueblos y la capital, Agaña, se hallan situados en las orillas del mar, expuestos a frecuentes e inevitables inundaciones del alborotado océano».

173. El bisbe Vilà i Mateu tornà a insistir en la mateixa petició l'any 1912. Vg. ERIC DE SINAJANA, *Historia de la Misión de Guam de los Capuchinos Españoles*, Pamplona 2001, p. 61: «Ya en 1912, el Obispo Vilá pidió al cardenal Gibbons de Baltimore sacerdotes americanos».

174. Vg. *Analecta OFM Cap.* 27 (1911) pp. 99-101: «Erectio novi Vicariatus Apostolici Insulae Guam», on es publica un breu de Pius X, signat pel cardenal Merry del Val el dia 1 de març de 1911: «Insula Guam a Praefectura Apostolica Insularum Marianum sejungere et in Missionem separatus erigere [...] quem curis Fratrum Minorum Capulatorum commissimus».

Marianne, e di erigerla in Vicariato Apostolico immediatamente soggetto a la Santa Sede. Il S. Padre approvò e sanzionò pienamente tale deliberazione; e con Breve in data 1 marzo 1911 eresse la dette Missione in Vicariato.»¹⁷⁵

La Santa Seu (per influx del cardenal Vives) confià el vicariat apostòlic de Guam¹⁷⁶ als frares caputxins de Catalunya i aquests religiosos, a partir del primer dia de març de 1911, començaren a treballar-hi pastoralment amb gran dedicació, tot i que força fugaçment. El pare Francesc-Xavier Vilà i Mateu,¹⁷⁷ bisbe titular d'Adra,¹⁷⁸ actuà com a primer vicari apostòlic de Guam. El bisbe Vilà i Mateu era connoici

175. APFide, *Acta Sacrae Congregationis* Vol. 286 (Roma 1913) ff. 153-156: «Relazione circa la nomina del Vicario Apostolico di Guam. Ponente, l'Eminentissimo e Reverendissimo Signor Cardinale Giuseppe Calasanzio Vives y Tutó».

176. L'any 1903 ja s'havia tractat de l'erecció d'una prefectura apostòlica, amb el pare Daniel M. de Arbácegui com a prefecte: «La isla de Guam, que es la metrópoli de las Marianas, está bajo la soberanía de los Estados Unidos; que es cosa decidida la erección de una Prefectura Apostólica en esas islas y que sean confiadas a los Capuchinos [...] Dar luego los pasos convenientes cerca la S.C. de Propaganda a fin de que sea nombrado Prefecto o Administrador Apostólico el Rmo. P. Daniel». Carta de Joaquim M. de Llavaneres a Bernat d'Andermatt (Lecároz, 4 desembre 1903); APCC, *Copia de cartas dirigidas a Religiosos*, f. 83.

177. Rebé la consagració episcopal per la festa de la Mare de Déu del Roser de l'any 1911 en el Santuari de la Mare de Déu del Roser de Pompeia, a l'avinguda Diagonal de Barcelona. Fou consagrat de mans del bisbe de Barcelona, Dr. Laguarda, i assistit pel de Girona, Dr. Pol (arenycenc) i pel de Solsona, Mons. Amigó (caputxí). S'hi féu present el consistori d'Arenys de Mar presidit pel seu alcalde, Sr. Calbetó. Entre els convidats hi havia el Dr. Jaume Cararach, llavors canonge de la catedral de Lleida i un dels principals mentors del moviment integrista català, bon amic de Sardà i Salvany, de Mons. Vilà i Mateu i de bona part dels caputxins catalans de la restauració. Hi cantà l'Orfeó Català, dirigit pel Mestre Millet. En una crònica periodística de l'època llegim: «De grandiosa solemnidad puede calificarse la fiesta celebrada el último domingo, festividad de Nuestra Señora del Rosario, en la iglesia de Nuestra Señora de Pompeya, con motivo de la consagración episcopal del Rmo. P. Fray Francisco Javier Vilá y Mateu, Vicario Apostólico de Guam (islas Marianas), preconizado Obispo de Adra [...] Comenzó la ceremonia de consagración leyéndose las Bulas pontificias, en las que consta el nombramiento del nuevo prelado»; *MenSer* XXIX (1911) p. 657. El nomenament de vicari apostòlic de Guam figura en un breu de Pius X, signat a Roma el 25 d'agost de 1911 pel cardenal Merry del Val, que es conserva a l'arxiu del vicariat apostòlic de Bluefields (Nicaragua); ABlu, *Bulas y Breves*, Sig. 80-3.

178. Vg. *Analecta OFMCap.* 27 (1911) p. 306: «Novus Vicarius Apostolicus Insulae Guam», on es publica el breu del nomenament de Vilà i Mateu, signat per Merry del Val el dia 25 d'agost de 1911.

del cardenal Vives, i com a responsable de la vida pastoral de Guam, fou ajudat els anys 1912-1913 pels missioners Tomàs de Barcelona, Manuel M. de Barcelona i Bernabé de Vilaller.¹⁷⁹ Posteriorment s'incorporaren a Guam els caputxins Ezequiel de Mataró i Dídac de Barcelona. Més tard, durant en els anys 1913-1915, treballaren pastoralment a l'illa els missioners Gualter de Campo (1915) i, fugaçment, Lluís de Vilafranca¹⁸⁰ i Agustí Bernaus d'Artesa de Segre.¹⁸¹ El bisbe Vilà Mateu morí un any després d'arribar a les Marianes¹⁸² i

179. Vg. *ApFran* IV (1912) p. 222: «En el vapor correo de Filipinas, *Ciudad de Izaguirre*, que zarpó de este puerto [de Barcelona] a las cinco y media del día 3 del pasado Enero [1912] embarcaron el señor obispo de Adra y Vicario Apostólico de Guam (islas Marianas), Mons. Vilá Mateu, su secretario el padre Tomás de Barcelona, el padre Gualtero de Campo, el padre Manuel de Barcelona, el padre Bernabé de Vilaller y un hermano, todos de la Orden Capuchina».

180. Vegeu el text de l'obediència signada per Pacífic de Seggiano (Roma, 12 de novembre de 1912) adreçada a Lluís de Vilafranca, tot fent-li avinent que la congregació de *Propaganda Fide* l'havia nomenat missioner apostòlic «in Missione nostra Guamensis»; APCC, *Missions*, Llig. A-10-12, s.c.

181. Fou consagrat bisbe a Montserrat de mans del Dr. Torras i Bages (assistit pel bisbe de Girona, Dr. Pol, i per l'abat del monestir, Antoni M. Marcet). Com que es tractava d'un bisbe per a territoris de missió només es necessitava un bisbe consagrant, i el pare Miquel d'Esplugues pregà el Dr. Torras i Bages que volgués acceptar d'oficiar la consagració episcopal d'Agustí d'Artesa de Segre: «Ja'm digueren los dos religiosos que, per comissió de V.R., vingueren a Vich que la Butlla pontificia autoritza per a que no hagin d'ésser bisbes los assistents. Suposo que aquesta autorització serà tan si la consagració se fa en las Missions, com en altre lloc». Carta de Josep Torras i Bages a Miquel d'Esplugues (Vic, 27 agost 1913); APCC, Llig. A-10-28. En una crònica periodística de l'època s'esmenta que, Agustí Bernaus «recibió la consagració episcopal en el real monasterio de Montserrat el día 7 del pasado mes [de septiembre de 1913], siendo consagrante el Ilmo. Dr. Torras y Bages, obispo de Vich y asistentes el Ilmo. de Gerona [Dr. Pol] y el Rmo. Padre Abad Coadjutor del Monasterio [Antoni M. Marcet], y padrino de consagració el M. Rdo. P. Miguel de Esplugas, Provincial de la Orden Capuchina»; *ApFran* V (1913) pp. 161-162. El mateix dia de la consagració episcopal d'Agustí Bernaus moria, a Monteporzio, el cardenal Vives: «Amb veritable aturdiment d'esperit vàrem rebre ahir, a les deu del vespre, en lo precís moment que arribàvem de celebrar a Montserrat una festa íntima de la Província —ço és, la solemne consagració del Ilm. i Rvm. Mons. Bernaus— un telegrama amb aquestes precises i aterridores paraules: 'Morto santamente Cardinale'. Ha mort el català insigne, qui conreà dins del seu cor, perpètuament contrariat en els esplais de l'amor a sa terra». Circular de Miquel d'Esplugues als convents (Sarrià, 7 setembre 1913); ACPomp., *Circulars*, Capsa 37, s.f.

182. Ran de la mort del bisbe Vilà i Mateu s'escriví, tot d'una que: «La brevedad de su pontificado [en Guam] no habrá sido obstáculo para que, colmadas sus virtudes religiosas con las propias del pastor de almas, tenga en el cielo la gloria

fou substituït per Agustí Bernaus,¹⁸³ qui expressà objeccions personals per a acceptar el càrrec;¹⁸⁴ tanmateix viatjà a Guam el 12 de novembre de 1913.

El bisbe Vilà i Mateu havia estat força ben rebut a Guam.¹⁸⁵ Escollí com a secretari personal i de la missió el pare Tomàs de Barcelona, però aquest jove missioner emmalaltí d'enyorament¹⁸⁶ i hagué de tornar a Catalunya. En arribar a la missió monsenyor Vilà i Mateu ja s'adonà de la necessitat de conèixer la llengua anglesa i el *chamorro* per tal de reeixir eficaçment en les tasques d'evangelització: «Aquí

---

especialísima que unas y otras le habrán hecho acreedor»; *MenSer* XXI (1913) p. 64. Vg., també, *ApFran* V (1913) p. 17: «Cuando estaba realizando los grandes proyectos que había concebido en bien de aquella Misión, como la construcción de la Iglesia y formación de Colegios [...] le sorprendió la muerte prematura e inesperada».

183. «El día 10 del pasado mes [de noviembre de 1913] partieron para Guam (Marianas) el nuevo Vicario Apostólico de aquella isla, Ilmo. y Rmo. P. Agustín de Artesa de Segre, obispo Melopotanense y su secretario, el Rdo. P. Ezequiel de Mataró. Ambos hijos ilustres de nuestra Provincia de la Madre de Dios de Cataluña»; *ApFran* V (1913) p. 195. Tanmateix, el dia de la partença, segons indicació de Mons. Bernaus fou el 12 i no pas el 10: «Vaix sortir de Barcelona lo 12 de Novembre, y després d'un viatge molt bo vaix arribar a Manila lo 16 de Desembre». Carta d'Agustí Bernaus a Fidel de Montclar (Guam, 22 maig 1914); APCC, *Missions*, Llig. B-4-19, s.c.

184. «Vaig pregar y gemegar porque no's recordessin de mi [...] No he sigut escoltat, ni se me'n va dir res. Ho vaig saber quan tots ho sabien. Y després de patir y de no deixar-me dormir aqueix embolic, ara escolti: 'Roma, 18 de Junio de 1913. Agustín... Cartago. Publicado nombramiento vicario apostólico salga inmediatamente España, siguiendo instrucciones enviadas últimos mayo. Cardenal Merry del Val' Ja ho veu, la cosa no té remey». Carta d'Agustí Bernaus a Fidel de Montclar (Cartago, 23 juny 1913); APCC, *Missions*, Llig. B-4-19, s.c. El text original d'aquest telegrama diu «Cardinal», i es conserva a ABlu, *Cablegramas*, Sig. 80-1.

185. «Salieron al puerto como unos 20 señores a recibirme. El Gobernador, a pesar de ser protestante, me mandó su coche con dos caballos, pues Agaña dista 8 kilómetros del puerto, pero a pesar de que ha hecho muchos favores a los católicos, quiso que mi recibimiento fuese a las puertas de la Iglesia, de lo cual se resintió el pueblo». Carta del bisbe Vilà Mateu al cardenal Vives (Agaña, 23 abril 1912); APCC, *Missions*, Llig. A-10-12, s.c.

186. «La vocación del P. Tomás de Barcelona respecto de la misión ha fracasado por completo. Desde que llegó hasta el presente ha comido muy poco y ahora aun come menos. No come carne, ni huevos, ni pescado. Lo hice examinar por un médico que lo hizo muy escrupulosamente, y su diagnóstico fué que no tenía sino añoranza de su país y familia. Además debo decirle que también ha fracasado como secretario». Carta del bisbe Vilà Mateu al cardenal Vives (Agaña, juny 1912); APCC, *Missions*, Llig. A-10-12, s.c.

sin lengua chamorra no puede hacerse nada. Yo ahora aprendo el inglés y después, si puedo, aprenderé el chamorro, aunque para esta lengua no hay gramática».¹⁸⁷ Els missioners caputxins, especialment el pare Romà M. de Bera de Bidasoa, prepararen treballs lingüístics¹⁸⁸ i diversos devocionaris i catecismes en la llengua nadiua de Guam¹⁸⁹ per tal d'afavorir l'evangelització.¹⁹⁰

La mort del primer vicari apostòlic de Guam, Francesc Xavier Vilà i Mateu, esdevinguda el dia u de gener de 1913, poc després d'arribar a l'illa,¹⁹¹ agafà per sorpresa la congregació de Propaganda Fide,¹⁹² quan la notícia hi arribà el dia 6 de gener.¹⁹³ Tanmateix no elegí nou vicari apostòlic fins que la cúria generalícia dels caputxins presentà una terna.¹⁹⁴ Els candidats proposats foren Agustí d'Artesa de Segre, Fidel de Montclar i Gregori de Casserres. Aquesta proposta havia estat elaborada per Miquel d'Esplugues i canalitzada pel poderós

187. APCC, *Ibid.*, carta del juny de 1912 de Francesc Xavier Vilà i Mateu a Josep de Calassanç Vives i Tutó, s.c.

188. Vegeu, a tall d'exemple, ROMAN M. DE VERA, *I Mauleg na Tátaitai. Tinigè Palè Roman Maria de Vera, Misioneron Capuchino. Guiya Guaham*, Hongkong 1919, amb diverses edicions posteriors.

189. Vegeu, per exemple, *Catesimon i Dottrina Cristiana. Mapublica para i Islas Marianas gi fino Chamorro pot i mamale capuchino*, Hongkong 1910.

190. Vegeu, ROMÁN M. DE VERA, *Mangada na inepen i Katòliko nu i Protestante*, Hongkong 1929; Íd., *Manmauleg na Pinagat Anae Manmafananague i Mangai-asagua*, Hongkong 1926, etc. Els devocionaris en chamorro enllestits per Román M. de Vera els trobem aplegats, ordenament, en l'obra endegada per Casimiro J. PÉREZ AGUIRRE i Vidal PÉREZ DE VILLARREAL, *Escritores de la Provincia Capuchina de Navarra-Cantabria-Aragón 1900-2000*, Pamplona 2001, pp. 133-145.

191. Vg. *El Heraldo Seráfico* 1 (1913) p. 4: «Con profunda pena debemos hacer constar la triste noticia, transmitida por el cable hace pocos días, de la muerte del Ilmo. y Rdm. P. Fr. Francisco Javier Vilá, capuchino, obispo tit. de Adra y Vicario Apostólico de la isla de Guam (Marianas), quien estuvo en Costa Rica, en calidad de Visitador el año 1902».

192. ASPFide, *Acta Sacrae Congregationis* Vol. 286 (1913) f. 153: «Mariane Isole. Nomina del Vicario Apostolico, vescovo. Dilata».

193. Vegeu en la documentació de l'APFide, *Acta Sacrae Congregationis* Vol. 286 (1913) ff. 153-156: «Con Breve del 25 Agosto 1911 fu nominato dal S. Padre Vicario Apostolico di Guam [Fr. Saverio Ricardo Vilà y Mateu]. Non doveva però troppo a lungo questo ottimo Pastore governare il popolo affidatogli; giacché in data 6 Gennaio corrente anno pervenne alla Propaganda l'inaspettata notizia della sua morte».

194. Fou presentada per Bernat d'Andermatt, a *Propaganda Fide*, el 17 de febrer de 1913, i s'escollí el missioner Agustí d'Artesa de Segre en la Congregació del dia 10 de març; APFide, *Acta Sacrae Congregationis* Vol. 286 (1913) ff. 153-156, Prot. 391.

cardenal Vives i Tutó, qui en va ser el ponent¹⁹⁵ quan es debaté la qüestió a Propaganda Fide el dia 10 de març de 1913. L'elecció recaigué en el caputxí Agustí Bernaus d'Artesa de Segre,¹⁹⁶ el qual fou ratificat pel papa Pius X en l'audiència del dia 7 de maig de 1913.

Aquest segon vicari apostòlic de Guam, el bisbe Agustí Bernaus, romangué a l'illa des del dia de la seva arribada, 30 de gener de 1914, fins que rebé el nou nomenament de vicari apostòlic de Bluefields, a la costa atlàntica nicaragüenca. Aquesta entitat eclesiàstica havia estat creada el desembre d'aquell mateix any,¹⁹⁷ quan es traspassà el *ius commissionis* de la principal illa de les Marianes als caputxins navarresos¹⁹⁸ (octubre de 1914). Ja feia, però, alguns mesos que monsenyor Bernaus havia manifestat la voluntat de partir al més aviat possible cap al nou vicariat de Bluefields i deixar totalment la missió de Guam en mans dels frares caputxins de Navarra. Aquest era el desig que també havia expressat Miquel d'Esplugues al bisbe Agustí Bernaus:

«En el delicat problema del personal de Guam, me sembla que cal tenir en compte la imminent probabilitat de que això passi a Navarra, i des del moment la seguretat moral que allò no ha de ser nostre.»¹⁹⁹

Agustí Bernaus s'establí a la capital,²⁰⁰ Agaña, des de la seva arribada a Guam. Aquest religiós manifestà la seva incapacitat per

195. APFide, *Acta Sacrae Congregationis* Vol. 286 (1913) ff. 153-156: «Relazione circa la nomina del Vicario Apostolico di Guam. Ponente, l'Emminentissimo e Reverendissimo Signor Cardinale Giuseppe Calasanzio Vives y Tutó».

196. Vg. *ApFran* V (1913) p. 111: «Su Santidad Pío X acaba de nombrar para obispo de Guam al M.R.P. Agustín de Artesa del Segre (Lérida) ilustre y preclaro hijo de nuestra provincia capuchina de la Madre de Dios de Cataluña, actualmente superior de nuestra residencia de Cartago (Costa Rica)».

197. Vg. *Lexicon Capuccinum*, Romae 1951, cols. 231-232.

198. En substitució d'Agustí d'Artesa de Segre, fou nomenat vicari apostòlic de Guam el pare Joaquim Olaiz de Pamplona: «El M.R.P. Joaquín de Pamplona ha sido designado Vicario Apostólico de Guam (islas Marianas), pasando el Rmo. Vicario Apostólico actual [Agustí Bernaus] a la nueva misión adjudicada a los Padres capuchinos de Cataluña [en Bluefields] en la República de Nicaragua»; *ApFran* VI (1914) p. 157. Vegeu també *Lexicon Capuccinum*, Romae 1951, col. 705; *Anuario de las Misiones...* p. 114 ss.

199. Carta de Miquel d'Esplugues a Agustí Bernaus (Sarrià, 4 febrer 1914); APCC, *Missions*, correspondència, s.c.

200. Hi havia edificada la catedral; vg. *Anuario de las Misiones...* p. 118: «Esta

dinamitzar una missió territorialment tan petita,²⁰¹ i alhora tan complexa per mor de les divisions internes promogudes per les sectes protestants:

«La propaganda protestant, ab catedral i tot, lo que menos ha fet és protestants, però ha fet incrèduls, massons y ha tornat boixos [sic, bojos!] als indis. Apoyats pels yankees s'ha fet un cisma [...] A Nicaragua ab la creació de la nova província eclesiàstica, s'ha erigit també'l Vicariat Ap. de Bluefields [Nicaragua], població d'uns 15 [mil] habitants, a la costa del Atlàntic, y'l Delegat Ap[ostòlic] de Centre Amèrica qui viu a Costa Rica, és molt amic nostre l'ha oferit a la nostra Província [...] ab la condició de que se'ns cambie lo de Guam per lo de Bluefields. Lo cambi s'ha de fer a los [caputxins] de Navarra, quins volen, y molt justament, tornar a Manila.»²⁰²

Tots aquests problemes afectaren la gestió eficaç de les missions d'ultramar. Cal afegir-hi també la dificultat d'obtenir personal missioner, especialment a partir de l'any 1914, quan la província de Catalunya hagué de fer-se càrrec del nou vicariat apostòlic de Bluefields.²⁰³ Aquesta conjuntura obligà els caputxins catalans a traspasar la missió de Guam (octubre de 1914) i, poc després (febrer

---

primera y principal iglesia está dedicada al dulce nombre de María, de reciente construcción (1905-1913), capaz para cerca de dos mil personas, cuya construcción se ha llevado a cabo gracias a la iniciativa y actividad del R. P. Luis de León, que hasta su regreso a España (1919) la regentó».

201. Els principals establiments missionals, ultra la capital, Agaña, eren: Sumay, Agat, Merizo i Inarajan. Vg. *Lexicon Capuccinum*, Romae 1951, col. 705.

202. Carta d'Agustí Bernaus a Fidel de Montclar (Guam, 22 maig 1914); APCC, *Missions*, Llig. B-4-19, s.c.

203. «Vicariatus Apost. Bluefieldensis, erectus 2 dec. 1913, et commissus nostrae Prov. Catalauniae, postea concreditus est Prov. Calvariensi an. 1943»; *Lexicon Capuccinum*, Romae 1951, cols. 231-232. El bisbe Bernaus, una volta traspasat el *ius commissionis* de la missió de Guam als caputxins de Navarra, s'embarcà a Barcelona cap a Bluefields el febrer de 1915: «Embarcó en Barcelona para Nicaragua, el día 10 del pasado febrero [1915]. Se lleva de secretario al Rdo. P. Berardo de Cirauqui»; *ApFran VII* (1915) p. 38. El suara esmentat pare Cirauqui, en una carta adreçada al guardià de Sarrià, ens ofereix aquesta colpidora visió de Bluefields: «Venimos a un lugar donde el diablo campa por sus anchas en toda la extensión de la palabra; la sensualidad y la embriaguez son los reyes del país. Unos viven tranquilos dentro del matrimonio civil, que el gobierno apoya, y otros sin preocuparse poco ni mucho del civil y del canónico llevan una vida cual se deja suponer». Carta de Berard de Cirauqui a Fermí de la Cot (Rama, 10 juliol 1917); publicada dins *ApFran IX* (1917) pp 158-159.

de 1915), traspasar les presències missioneres que havien establert a Filipines als caputxins navarresos²⁰⁴, puix que els frares catalans tenien cura de la casa de Manila des de l'any 1907, rere la supressió del districte *Nullius Matritensis*.²⁰⁵ En aquesta circumstància, i per mor d'aquest traspàs, es projectà el trasllat immediat d'alguns missioners catalans des de les Filipines al vicariat de Bluefields, però això es retardà encara una temporada per indicació expressa de la cúria generalícia dels caputxins.²⁰⁶

Alguns dels frares caputxins que treballaren en l'evangelització de Guam, feren acurades descripcions geogràfiques de l'illa²⁰⁷ i aportaren notícies diverses sobre la forma de vida dels habitants de Guam: els *chamorros*. Aquests indígenes es caracteritzaven per una gran austeritat en el menjar i en l'hàbitat,²⁰⁸ i posseïen una escassa formació religiosa.²⁰⁹

204. Vg. Miguel Angel OLANO, *Diary of a bishop. Since the invasion of Guam (World War II)*, Manila 1949, pp. III-IV: «The capuchins come to Guam»; i, també, vg. *Lexicon Capuccinum*, Romae 1951, cols. 1353-1354.

205. Vg. *Analecta OFM Cap.* 23 (1907) pp. 266-267: «Missio Insul. Philippinarum Provinciae Cathalauniae committitur». El districte *Nullius Matritensis* s'havia creat el 18 de desembre de 1889 per tal d'atendre com calia les missions situades en les colònies hispanes d'Oceania. Però quan les illes Carolines i Palaos (i les Marianes, a excepció de Guam) passaren l'any 1904 a la sobirania alemanya, aquestes missions van ser confiades, com ja hem esmentat, als caputxins de la Província de Westfàlia. El districte *Nullius* perdé llavors la seva finalitat i fou abolit el dia 7 d'agost de 1907. En aquesta nova situació, les missions caputxines de Filipines passaren a la cura pastoral de la Província de Catalunya.

206. Així ho comunicava el ministre provincial dels caputxins de la província de Catalunya al vicari apostòlic de Bluefields: «Els demás Missioners qui devien anar a Bluefields, per una carta que el P. Pere [de Salo] rebé del P. General, ordenant que ningú es mogué fins a rebre les obediències, retrassà <en> més de lo degut la sortida de Manila». Carta de Miquel d'Esplugues a Agustí Bernaus (Sarrià, 12 abril 1915); APCC, *Missions*, s.c.

207. Vg. *Anuario de las Misiones...* p. 112: «Guam, la isla mayor y de mayor importancia de las Marianas, se halla situada en la Micronesia en el extremo sur del Archipiélago [...] con una superficie total de 544 kilómetros cuadrados. Su topografía es bastante accidentada, aunque no registra grandes elevaciones; es en general escabrosa y cerrada de bosques y arbustos exhuberantes gracias al calor y a las frecuentes lluvias».

208. «El chamorro, de raza micronesia, de tez clara, boca grande, ojos pequeños y pómulos salientes. Es por naturaleza frugal en la comida, constituida de ordinario por vegetales y frutas con su 'morisqueta', arroz cocido sin sal ni grasa; esto es el pan ordinario. Gasta poco en indumentaria, aun después de haber dejado la costumbre salvaje de casi total desnudez en que le hallaron los primeros misioneros»; *Ibid.*, p. 114.

L'illa principal de les Marianes fou incorporada per Miguel López de Legazpi a la corona hispana l'any 1565. Tanmateix, al llarg de la seva història no fou altra cosa que un lloc de pas i de sojorn momentani dels vaixells que s'adreçaven a les Filipines. Per això no és pas d'estranyar que l'any 1898, durant la guerra entre Espanya i els Estats Units, fos ocupada sense cap mena de dificultat per les tropes nord-americanes, les quals hi establiren magatzems de carbó destinats als vaixells que navegaven pel Pacífic. A propòsit de tot això, el framenor caputxí Hugolí de Gaínza escriví:

«En la guerra fatal y tan desproporcionada con Estados Unidos en 1898, perdió España casi toda su inmensa riqueza colonial, juntamente con su prestigio y su honra, merced a los grandes desaciertos, quizá premeditados, de nuestro débil y mal aconsejado Gobierno. Y Guam, la principal de las islas Marianas, pasó a poder de Norte-América, y las restantes fueron vendidas, a un precio irrisorio de 25 millones de pesetas, a Alemania; pero a su vez, durante la gran guerra europea, Japón se incautó libremente y sin resistencia alguna, de las Marianas, Carolinas, Palaos y Marchal [= Marshall].»²¹⁰

Les illes Marianes, força afectades per terratrèmols i pels temporals de mar,²¹¹ foren per als missioners un lloc de sojorn força inestable. Allí l'any 1903, un temps abans de fer-se càrrec pastoralment els caputxins catalans de la missió de Guam, mentre estava encara a càrrec dels religiosos caputxins del districte *Nullius*, un fort terratrèmol malmeté els establiments missionals de Guam:

«A consecuencia de un grandísimo terremoto se quedaron sin casa y sin iglesia. Pero como allí hay medios ya se han arreglado de algún modo, pues la gente es piadosa y adicta a los Religiosos

209. «Es naturalmente piadoso en cuanto se le instruye bien en la vida cristiana. Debido a su ignorancia y a la ya apuntada debilidad de su carácter, el chamorro ha degenerado algo de su antiguo catolicismo por el contacto de las sectas separadas»; *Ibid.*, p. 115.

210. Vg. *Verdad y Caridad* 2 (1925) pp. 590-592: «La Misión de Guam (Islas Marianas)».

211. Vg. *ApFran* II (novembre 1935) p. 5: «Misión Capuchina de Guam. La primitiva iglesia de Agaña construida por los primeros Misioneros de Guam hacia el año 1689 y destrozada en parte por el terremoto de 1902.

y se presta a ayudarles con materiales, etc. El actual Gobernador, aunque protestante, se conduce bien con los misioneros, y su esposa, también protestante, les ha regalado estampas y prometido ornamentos para las iglesias.»²¹²

Una volta creat el vicariat apostòlic de Guam, els frares caputxins, amb el beneplàcit de Propaganda Fide, feren editar unes postals i cartells amb aquesta inscripció: «Guam. La Misión mejor organizada de la Iglesia. La única Misión del Pacífico totalmente convertida a la fe»,²¹³ on s'exposa els èxits de la tasca evangelitzadora en el marc d'una entitat missional insular particularment complexa. L'any 1904 fou destinat, en qualitat de reforç, des de Manila a Guam, el pare Marià d'Olot,²¹⁴ membre del districte *Nullius Matritense*.

Una volta traspassat pels missioners catalans el *ius commissionis* als caputxins navarresos, aquests religiosos assumiren la tasca evangelitzadora.²¹⁵ El govern pastoral estigué a càrrec de monsenyor Joaquín-Felipe Olaiz (anys 1914-1934), successor d'Agustí Bernaus i, després, de Miguel-Ángel Olano²¹⁶ (anys 1934-1945). Aquest continuà com a vicari apostòlic quan la missió fou transferida (octubre de 1938) als caputxins nord-americans de la província de Detroit.²¹⁷

212. Carta de Joaquim M. de Llanereres a Bernat d'Andermatt (Lecároz, 13 març 1903); APCC, *Copia de cartas dirigidas a Religiosos*, f. 63.

213. Vg. ERIC DE SINAJAÑA, *Historia de la Misión de Guam de los capuchinos españoles*, Pamplona 2001, p. 8.

214. «Vaya a Marianas el P. Mariano de Olot [...] Mandar las siguientes obediencias. De Manila para Marianas, P. Mariano de Olot». Carta de Joaquim M. de Llanereres a Bernat d'Andermatt (Lecároz, 17 setembre 1904); APCC, *Copia de cartas dirigidas a Religiosos*, f. 91.

215. Vg. *ApFran* III (març 1936): «Relación de la Misión de Guam (20 octubre de 1933)»; *Ibíd.*, (abril 1936) pp. 15-16.

216. Vg. *ApFran* II (desembre 1935) pp. 15-17: «Entrada del nuevo Sr. Vicario Apostólico de Guam [...] resultó muy hermosa la caravana de más de 20 automóviles que acompañaron al Sr. Obispo en su magnífica entrada en la ciudad, entrada que superó a las mejores que en Guam tienen lugar de cuando en cuando a la llegada de los nuevos Gobernadores de la Isla».

217. Els caputxins nord-americans ja col·laboraven en la pastoral missionera de Guam des de finals de 1936. Vg. ERIC DE SINAJAÑA, *Historia de la Misión de Guam de los Capuchinos Españoles*, Pamplona 2001, p. 64: «El 16 de diciembre de 1936 dos frailes nacidos en Alemania y pertenecientes a la provincia [estadounidense] de Pittsburgh, padres Alban Hammel y Silvestre Staudt, llegaron a Guam para observar la misión. Se dedicaron de cuerpo y alma a la actividad apostólica. No fue, sin embargo la provincia de Pittsburgh, sino la de Detroit, la que se hizo cargo de la misión

Els caputxins navarresos sortiren definitivament de Guam el 6 de setembre de 1941, poc abans de la invasió japonesa de l'illa. Només hi restaren el bisbe Olano i el seu secretari, Jesús de Begoña, que foren deportats.²¹⁸ Acabada la Segona Guerra Mundial, monsenyor Olano tornà a Guam (març de 1945), només per donar la possessió canònica al nou bisbe, el caputxí nord-americà Apol·linar Baumgartner, qui arribà a Guam el 23 d'octubre de 1945. El nou prelat havia estat nomenat vicari apostòlic per influx del poderós cardenal Spellman, que forçà la dimissió del bisbe Olano i n'accelerà la successió.

Una visió de síntesi sobre la presència caputxina a Guam l'oferí Eric de Sinajaña. El llibre fou escrit inicialment en anglès²¹⁹ i va ser traduït al castellà l'any 2002 i editat pels framenors caputxins de la Província de Navarra. Aquesta obra és de gran utilitat per a l'estudi de la presència caputxina a la Micronèsia.

5. MOTS CONCLUSIUS

Amb aquest article hem procurat aproximar, de manera documentada, la destacada aportació del pare Joaquim de Llavaneres a l'estructuració i gestió de les missions caputxines als arxipèlags de Filipines, Carolines i Marianes i, esperem, que sigui d'interès per als estudiosos de la projecció catalana a ultramar i, òbviament, de la història de les missions catòliques.²²⁰

---

de Guam. Este cambio se llevó a cabo en Roma por el Ministro General Capuchino el 12 de octubre de 1938».

218. Vg. Miguel Angel OLANO, *Diary of a bishop. Since the invasion of Guam (World War II)*, Manila 1949, Cap. II, pp. 27-60: «Exile».

219. Vg. ERIC DE SINAJAÑA, *A History of the Spanish Capuchin Mission of Guam*; [= *Historia de la Misión de Guam de los Capuchinos Españoles*, Pamplona 2001].

220. No hem abordat la problemàtica i reptes de la inculturació de la fe, perquè ho hem tractat extensament en un volum d'història missional publicat recentment; vg. Valentí SERRA DE MANRESA, *Tres segles de vida missionera: la projecció pastoral «ad gentes» dels framenors caputxins de Catalunya (1680-1989)*, Barcelona 2006, pp. 565-639: «Els reptes de la inculturació de la fe catòlica».